

Asutawa Kogu

3. istungjärk.

Protokoll nr. 99 (2)

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 23. jaanuaril 1920. a. kell 4 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 96 Asutawa Kogu liiget.

P ä e w a k o r d:

1. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

2. Suur-, kesk- ja väiketööstuse seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **J. Westholm**.

Sekretääri kohal abisekretäär **A. Jürman**.

Koosolek algab kell 4.55 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei**: Awan Asutawa Kogu koosoleku. Juhatus paneb ette tänast koosoleku päewakorda täiendada punktiga — komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Päewakorra täiendamise ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

2. Komisjoni täiendawad walimised. Sisse on tulnud rahwaesitaja Neps'i poolt teadaanne: „Teatan, et mina rahaasjanduse komisjoni liikme kohused maha panen.“ Kas on wastawal rühmal kandidaati nimetada?

M. Kurs-Olesk: (sd.): Wäljaastunud Neps'i asemele panen ette rahaasjanduse komisjoni rahwaesitaja Koil.

Juhataja **A. Rei**: Rhs. Neps'i asemele paneb sotsiaaldemokraatlik rühm ette akl. Koil'i. Teist ettepanekut ei tehta. (Hääletatakse.) Akl. Koil on nähtawa enamusega rahaasjanduse komisjoni liikmeks walitud.

3. Teadaandmine muudatuste kohta Asutawa Kogu koosseisus.

Peale selle peab juhatusele teatada, et juhatus nime peale on tulnud teadaanne J. Ostrat'i poolt, et ta Asutawa Kogu liikme kohusetäitmisele asumisest ennast ära ütleb: „Mul on au Teie kirja peale 18. XII. 19. nr. 1882. teatada, et ma Asutawa Kogu liikme kohusetäitmisele asumisest seega ennast ära ütlen. Austusega J. Ostrat. Tartus, 20. XII. 19.“ Äraastunud akl. Ainson'i asemele oleks pidanud astuma Ostrat, kuid ta on ära öelnud, ja kutse on saadetud järgmisele kandidaadile samast rühmast J. Sitska'le.

Peale selle on sisse tulnud teadaanne: „Eesti wabariigi Asutawa Kogu esimehele. Teatan, et olen Asutawa Kogu liikme õigused maha pannud ja palun mind lugeda liikmete hulgast lahkumuks. Austusega Harald Normak. Tallinnas, 23. I. 1920.“ Kutse on saadetud järgmisele kandidaadile sellest rühmast E. Kübarsepp'ale.

4. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni seadus — I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson**: Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni seadus anti Asutawa Kogu poolt rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks eelarwe seisukohalt. Rahaasjanduse komisjon on terve rea parandusi teinud selle seaduse kohta. Teen ettepaneku seaduse esimesele lugemisele asuda.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Schulbach**: Rahaasjanduse komisjoni nimel ühinen mina töökaitse komisjoni aruandja poolt tehtud ettepanekuga. Ühtlasi pean enda kohuseks rahaasjanduse komisjoni nimel seletada nende kibedate etteheidete peale, mis läinud koosolekul tehti, põhjusi, miks küsimuse arutamine komisjonis liiga pikale wenis. Peapõhjused kandis osalt läinud koosolekul juba ette rhs. Wirma.

Kuid põhjused ei olnud mitte ainult need. Tõsi küll, et rahaasjanduse komisjon enne pühi jookswate küsimuste läbiwaatamisega koormatud oli, mis teatawasti mõni aeg enne pühi kõik Asutawa Kogu ja seadusandliku delegatsiooni päewakorra täitsid ja terve tööaeg nende peale ära kulus, selle peale waatamata, et komisjon koosolekuid iga päew terve enne lõunase aja pidas ja tarbekorral ka erakorralisi koosolekuid pärast lõunat. Kuid oleks käesolewa eelnõu kohta seisukoha wõtmine ainult põhimõttelik olnud, siis oleks komisjon seda wõimalust tingimata leidnud. Kuid rahaasjanduse komisjonil tuli töökaitse komisjoni poolt ettepanud seaduseelnõu kaunis põhjalikult ümber töötada ja põhjalikke parandusi sisse wõtta, misjuures tarwilikkude teadete saamine mõnikord suuri raskusi sünnitas. See kõik tegi seda, et rahaasjanduse komisjon seaduseelnõule jõudis parandusi teha ja teda läbi waadata alles siis, kui komisjon jookswaist töist waba oli.

Mina pean aga siin kategooriliselt tagasi lükkama selle süüdistuse, nagu oleks ainuüksi rahaasjanduse komisjon selles süüdi, et selle seaduseelnõu wastuwõtmine ja elluwiiimine pikale weninud on. Rahaasjanduse komisjonis juhiti tähelepanu selle peale, et kuigi see seaduseelnõu rutuliselt vastu wõetakse, tema elluwiiimine aega wõtab, sest tema teostamiseks ei ole tarwilikud eeltööd veel tehtud; nimelt ei saa seda seadust enne teostama hakata, kui seaduse § 13. ei ole ette nähtud tabelid, mis ära näewad haigused ja töowõime kaotuse protsendid. Need tabelid ei ole veel wälja töötatud ja nende wäljatöötamisele ei ole senni asutud.

Kui siis rahaasjanduse komisjonil palju aega kulus tarwilikkude tehniliste paranduste läbiwaatamiseks, siis ei wõtnud aega mitte põhimõttelik küsimus, kas seda seaduseelnõu tarwis on wõi mitte, kas selleks tarwilikke summasid leidub wõi ei, sest nagu rahaasjanduse komisjon kunagi ei ole kärpinud, ega tagasi lükanud neid summasid, mis on läinud riigikaitse teostamiseks, nii ei leidunud komisjonis ühtki liiget, kes oleks küsimuse üles tõstnud, kas see seadus tarwilik on. Komisjoni liigetel oli selge ja arusaadaw, et põhimõttelikult seaduse kohta ainult jaatawale seisukohale asuda wõib.

Rahaasjanduse komisjon ühineb töökaitse komisjoni ettepanekuga.

Juhataja A. Rei: Komisjoni aruandja on ettepaneku teinud esimesele lugemisele asuda. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Schuibach: Pean enese kohuseks põhjendada neid parandusi, mis on selle seaduseelnõu kohta rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud. Kõigepealt sünnitas komisjonis wäga palju tööd, kuidas „rahwawäelaste“ mõistet kindlaks määrata. Töökaitse komisjon oli asunud seisukohale, et käesolew seadus peab käima kõigi rahwawäelaste kohta, ja mõistis rahwawäelase all kõiki, kes sõjawäes teeniwad, niihästi ohwitseri, ametnikke, kui ka reamehi. Wiimasel ajal on aga „rahwawäelase“ mõiste meie seadustes segadust sünnitanud. Kunni kõigewiimase ajani tarwitati rahwawäelase nimetust just kõigi sõjawäelaste kohta, enne jõulut aga ilmunud wägede ülemjuhataja päewakäskude hakati seda mõistet tarwitama kitsamas mõttes, nimelt selles mõttes, mida wanad weneaegsed seadused ütlesid „alamwäelase“ sõna all. Sarnasele seisukohale on asunud ka üks meie uus seadus, nimelt 20. jaanuaril wastuwõetud „määrus riigiametnikkude sõidurahade kohta“. Wabariigi Walitsus tarwitab just rahwawäelase mõistet selles kitsamas mõttes, nimelt alamwäelase mõttes. Rahaasjanduse komisjon leidis, et kui jätta sellesse seaduseelnõusse sisse mõiste „rahwawäelane“ ilma selle mõiste defineerimata, siis tulewikus selle mõiste selgitamine segadust wõib sünnitada, nimelt selgitamisel kõrgemates riigiasutustes wõib selles asjas mõtete lahkuminek ette tulla. Sellepärast arwas rahaasjanduse komisjon tarwiliku olewat § 1. juurde wõtta tähendus: „Rahwawäelasteks loetakse kõik sõjawäelased ameti- ja austme peale waatamata, ametnikud ja sanitaärpersonaali liikmed.“

Töökaitse komisjonis oli asutud seisukohale, et pensioniseadus käib kõigi kohta, kes terve wõi osa oma töowõimest on kaotanud, surma, haiguste ja wigastuste tagajärjel, kui need wigastused ja haigused wäeteenistuse kohustuse täitmisest ära ripuwad. Selle järele oleksid käinud selle seaduse alla ka kõik need, kes

on saanud juba warem wigastuse sõjawäeteenistuse kestusel, kes on haawata saanud Jaapani sõjas ja wõib olla ka Türgi sõja ajal. Niisamuti tekkis rahaasjanduse komisjonis küsimus, et kui Eesti wabariigi kodanik meie wastu wõitles enamlistes sõjawägedes ja seal wigastati, siis töökaitse komisjoni pensioniseaduse redaktsiooni järele ta ka pensioni peaks saama, mis aga loomustast nähtus oleks. Et seda wäärnähust kõrwale hoida, sellepärast wõeti § 1. sõnade „wäeteenistuse täitmisest“ asemele „Eesti rahwawäeteenistuse täitmisest“. Sellega oleksid muidugi sellest seadusest kõrwaldatud ka need, kes endistes sõdades wigastatud on, kuid rahaasjanduse komisjoni arwamise järele on meie kohus esimeses jones Eesti sõdurite wastu oma kohuseid täita, need aga, kes endistes sõdades wigastatud, käiksid endiste Wene seaduste alla, senni kui need makswad, ja üldise hoolekandeseaduse alla, kui see wälja töötatakse.

Siis arwas rahaasjanduse komisjon tarwiliku olewat § 1. lõpp redigeerida just sarnasel kujul, nagu Asutawa Kogu poolt 9. detsembril wastu wõeti rahwawäelaste perekondade toetamise seaduse § 1. lõpp. Muuseas pean tähendama, et rahaasjanduse komisjon tarwiliku leidis olewat sõna „rahwawägilase“ asemel igal pool tarwitusele wõtta „rahwawäelase“, sel põhjusel, et meil mõiste „rahwawäelane“ 9. detsembril wastuwõetud seaduses tarwitatud on, ja ei ole otsarbekohane teist termini tarwitusele wõtta, muidu peaks küsimus tekkima, mis wahe nende kahe wahel on, kes on „rahwawäelane“ wõi kes on „rahwawägilane“. Komisjonis otsustati § 1. lõpp redigeerida, nagu eelmine seadus redigeeriti: „b) tema naisel ja lastel; c) isikutel, keda rahwawäelane tegelikult ülewal pidas enne wäeteenistusse wõtmist wõi astumist, wõi keda ta seaduse järele kohustatud on ülewal pidama, kui neil ei ole teist toitjat“.

Pikemaid waidlusi rahaasjanduse komisjonis tekitas § 2, mis ära määrab aluse, mille põhjal pension wälja arwatakse. Töökaitse komisjoni poolt wäljatöötatud seaduseelnõus olid seks aluseks wõetud need palgad, mida rahwawäelane sõjawäeteenistuse ajal sai, kuid rahaasjanduse komisjonis juhiti tähelepanu selle peale, et neid palganorme, mis praegusel ajal makswad on, aluseks wõtta ei

wõi, silmas pidades rahakursi kõikumist, nimelt umbes pool osa tasust, mida rahwawäelane saab, maksetakse puhtas rahas, kuna aga teada on, et rahakurs iga päewaga muutub, ja see norm, mida meie praegu küllaliseks peame, wõib olla poole aasta wõi aasta pärast liiaks wäikene on; teisest küljest, kui ehk korda läheb rahakursi tõsta, wõib olla muutub see norm liiga suureks. Sellepärast arwati rahaasjanduse komisjonis, et töökaitse komisjoni poolt wastuwõetud normi aluseks wõtta ei wõi, see on, ei wõi aluseks wõtta seda tasu, mida rahwawäelane wäeteenistuse ajal sai, waid mida ta saaks. See oli tööhoolekandeministeeriumi esitaja arwamine, kuid komisjoni arwamise järele ei kõrwalda ka see puudust, sest kõigepealt on palganormid sõjaajaks wälja töötatud, ja kui sõda lõpeb, töötatakse wälja wist uued palganormid, missuguseid meie mitte ei tea, kui suured nad on. Meie ei tea, missugune sõjawäekohustus meil saab olema, wäga wõimalik, et saab olema niisugune üldine sõjawäekohustus, kus iga kodanik on kohustatud teatava aja sõjawäes teenima, — sarnasel puhul on arusaadaw, et tasu selle kohustuse eest wõimalikult wäike määratakse, sel korral oleks pensioni aluseks see tasu ka liiga wäikene. Niisama juhiti rahaasjanduse komisjonis tähelepanu selle peale, et meie rahwawäes on inimesi, kes on warem ühesugustes oludes elanud, enne sõjawäkke astumist, nüüd rahwawäkke astudes mitmesugustesse seisukohtadesse on sattunud. Näiteks kahest kooliõpetajast, kes seltsis rahwawäkke astusid, wõib üks alamwäelasena teenida, teine aga ohwitseriks tõusnud olla. On täiesti arusaamatu, mispärast inimestele, kes enne sõjawäkke astumist ühesugustes oludes on elanud, pensioni nüüd mitte ühewõrra määratakse. See määr, kui sõjawäelase palk aluseks wõetakse, oleks iseäranis ülekohtune meie noore intelligentsi wastu, sest meie teame, et praegu wäga palju meie õppurid ja üliõpilasi reameestena rahwawäes teeniwad.

Sellejuures tuli rahaasjanduse komisjonil otsustada ka küsimus, kas peab ühine pensioniseadus olema kõigi rahwawäelaste, nii ohwitseride kui ka reameeste jaoks. Kuigi rahaasjanduse komisjon arwab, et tulewikus ohwitseride jaoks tuleb weel eraldi pensioniseadus wälja töötada, nimelt sel põhjusel, et kuna reamehe teenistus liihikeseajaline, on ta oli-

witseril pikaajaline, mispärast ohwitseri pensionis ka teenistuskestus arwesse tuleb wõtta. — arwas ta siiski, et ohwitseride ja reameeste jaoks ühine seadus tuleb wälja töötada õnnetujuhtumiste, nimelt surmasaamise ja wigastuste jaoks isamaa sõjas. Kommisjoni enamus, kuid õige wäike enamus, arwas, et mitte otsarbekohane ei ole kõigile ühesugust pensioni määrata põhjusel, et sõjawäkke astunud isikutel mitmesugune kutseline ettewalmistus ja haridus oli, ja täiesti ülekohus oleks pensioni saamisel kõiki ühesugusele alusele seada, — mustatöölisi ja isikuid, kes pool eluaega selle peale on ära tarwitanud, et kõrgemat haridust omandada. Sellepärast arwab komisjoni enamus, kuigi wäike enamus, et tarwis on pension ärarippuwaks teha sellest ettewalmistusest, mis kodanikul oli enne sõjawäkke astumist. Neid põhimõtteid silmas pidades leidis komisjoni enamus, töö-hoolekandeministeeriumi ettepanekut aluseks wõttes, et pensioni aluseks wõetaks teatud maakonnas sellele maakonnale ja pensionääri elukutsele wastawa palgatariifi palgamäär. Oleks ehk wõinud peatada selle põhimõtte juures, et aluseks wõtta sissetulekud, mida pensionäär sai enne teenistusse astumist, kuid see leiti juba sellepärast wastuwõtmatu olewat, et see muutunud; ja teisest küljest, et meie kooliõpilastel, intensiivsemal osal meie sõjawäest, mingit sissetulekut enne teenistusse astumist ei olnud.

Edasi arwas komisjon tarwilikuks wälja jätta eelnõust § 6, mis ette ära määrab, et pensioni peale ei wõi mingisugust aresti panna. Nimelt arwas komisjon, et see pensionäärile iseenesest kahjulik oleks, sel kombel wõetaks temalt iga-sugune wõimalus ära wõlgasid teha. Ei wõi ju olla sarnast inimest, kes ilma ühegi wõla tegemata elada wõiks, ikka on üks wõi teine juhus, kus tarwis kas wõi poestki wõlgu tuua, ja kui pensioni peale aresti panna ei wõi, ei usaldata sarnasele pensionäärile kuskilt wõlgu. Muidugi olid ka teised põhjused. Nimelt on aresti panemise kord tsiwiilseadustes ette nähtud ja pensionääri jaoks eraldatud seiskorra loomine ei leitud otstarbekohane olewat: § 7, mis ära näeb, et rahwawäelased, kes vähem kui 100% oma töowõim-
 mest on kaotanud, wigastusele wastawa protsendi pensioni saawad, arwas raha-
 asjanduse komisjon tarwilikuks tähen-

duse juurde lisada, nimelt selles mõttes, mis rahaministeeriumis ennem ette oli pandud, et selle wigastuse protsendi alam-määr kindlaks määrataks. Seda arwati tarwiliku olewat juba sellepärast, et § 34 põhjal kõigi pensionääride pärijad riigilt pensioni edasi saawad; et see pensioni-saajate arw liiga suureks ei läheks, arwati tarwilikuks seda alammäära piirata. Mis-sugust protsenti alammääraks wõtta, selles läksid komisjoni hääled täiesti pooleks, kuna 1 pool soovitas alam-määraks wõtta 10%, oli teine osa 20% poolt. — Leiti tarwilikuks § 12. muuta. § 12 näeb ära, et kui pensionäärile ajutine pension on määratud, ta peab kom-misjoni uuele läbiwaatamisele ilmuma, kuid see ilmumine ei tohi olla mitte wa-rem, kui 1 aasta ja mitte hiljem, kui 3 aastat. Rahaasjanduse komisjon ar-was, et ei ole mingit põhjust kitsendada komisjoni tegewuspiire; kui sõjawäe komisjon leiab wõimalikuks uut üle-waatumist näiteks 3 kuu järele määrata, siis ei pea selleks kitsendusi tegema; ka arwati, et hilisem läbiwaatamine mitte 3, waid 2 aasta pärast sünniks, sest et selle aja sees haigus, mida rahwawäelane omandanud, wälja kujuneda wõib. § 20. lõpp näeb töökaitse komisjoni ettepane-kul ära, et pensioni kuuwiisi ette maks-taks; selle küsimuse puhul olid rahaas-janduse komisjonis pikad waidlused, kuid wõeti siiski wäikese enamusega wastu otsus, et pensioni mitte ette, waid järele makstakse kuuwiisi, seda nimelt sellepärast, et rahwawäelane mitte kohe, kui ta komisjonis on läbi waadatud, ei hakka pensioni saama, waid kunni selle ajani, mil ta pensioni kätte saab, läheb ikka kuu ja wõib olla rohkem; tegelikult ei tähenda see ettemaksmine midagi, kuid asjaajamise juures wõib ta segadusi teki-tada. § 23. juures arwas rahaasjanduse komisjon tarwilikuks muudatuse teha: „sealjuures vähemalt iga kolme aasta sees üldisi pensionisaajate nimekirju läbi waadates.“ See leiti sellepärast tarwis olewat, et hilisemad paragrahwid terwe rea põhjusi näewad, mis pensionäärilt pensionisaamise õiguse wõtawad. § 24. tegikomisjonpuhtredaktsioonilisi paran-dusi. Samuti paneb rahaasjanduse kom-misjon ette § 28. teisiti redigeerida ja § 29 ja 30 maha kustutada järgmistel põhjustel: § 29 näeb ette nimelt seda, et kui rahwawäelane mõnesugustel põhjustel wangistatud ja pärast õigeks mõistetud

on, siis ta pension selle aja eest, mil teda kinni peeti, tagant järele välja makstakse. Niisamuti ka wangistatud rahwawäelase perekonnale peab pension välja maksetama. Rahaasjanduse komisjon arwas, et see kord, kuidas maksetakse tasu inimestele, kes ilmaüüta wangistatud, harilikus tsiwiil korras peaks ette nähtama, ja et see tasu peaks saama ühine kõigi kohta. Sellepärast tuleks seda küsimust puudutaw paragrahw siit eriseadusest välja jätta. Kuid sellel paragrahwil on weel teine halwem külg, — nimelt § 35. põhjal ei saa rahwawäelase perekond pensioni mitte sel määral, kui rahwawäelane ise, waid wõib seda teatud juhtumistel palju suuremal määral saada, kui pensionäär saab, siis kui wigastuse protsent on wäikene. Kui täie pensioni suurus näiteks oleks 400 marka ja kui pensionäär oleks kaotanud 20% töowõimest, siis on saadaw pensionisumma 100 marga suurune. Perekonna pensioni ei määrata aga sellest summast, mis rahwawäelane sai, waid pensioni täiest määrast, nii et sarnasel korral, kui pensionäär wangistatakse, tema perekonnale makstakse § 35. järele välja osa pensioni täiest määrast, kolmeliikmeline perekond saab $\frac{1}{4}$ sellest pensionist, sellega siis antud juhtumisel 300 marka, nii siis, kui mingisugust lisaraha selle eest, et pensionäär kuritöö on teinud ja wangistatud. Niisama arwas komisjon välja jätta § 30 sel põhjusel, et küsimus peab lahendatama üldises tsiwiilseaduses. § 31. arwas rahaasjanduse komisjon tarwis olewat välja jätta punkt 2. Punkt 3-dasse süütegude hulka üles wõtta weel salawiinapõletamise ja wiinamüümise. Punkt 6-das lisada sõnade „tähtajaks uuele“ wahale „komisjoni poolt mittemõjuwateks tunnistatud põhjustel.“ Punkt 7. sõna „summa“ asemel „alamäär“. §§ 32 ja 33 parandused on enam-wähem redaktsioonilised ja sellepärast ma nende juures pikemalt ei peata. Rohkem tähtsaid muudatusi on tehtud § 35. Selle paragrahwi järele wõib pensionääri surma puhul tema perekond rohkem pensioni saada, kui pensionääri eluajal, nii et mõnigi kord omaksed pensionääri surma pikisilmi ootawad, sellepärast muutis rahaasjanduse komisjon selle paragrahwi lõpu selles mõttes, et pensionääri suima puhul ei makseta perekonnale wastawat osa mitte pensioni täismäärast, waid tegelikult saadud pensionist. Siis tähtsa muudatuse arwas

komisjoni tarwiliku olewat ette wõtta § 37, mille järele pidi pensioni saama rahwawäelase naine ka siis, kui ta töowõimeline on. Siin muidugi kõigepealt ei ole jutt rahwawäelase naisest, waid lesest, sest kui rahwawäelane weel elab, saab pensioni ta ise. Ainult pärast ta surma hakkab lesk pensioni saama. Rahaasjanduse komisjon arwas, et töowõimeline lesk ei saa pensioni, waid ainult töowõimetu. Töowõimetuks loetakse rahwawäelase lesk, kui temal laps sellest abielust alla 10 aasta on, samuti kui lapsed alla 16 aastat, ka wanemad üle 60 aasta loetakse töowõimetuteks. § 41. otsustati välja jätta, samuti ka § 46. Wiimases näeb komisjon põhimõtet, et pensioni tagant järele maksetaks. Seda põhimõtet on komisjon alati eitanud. Kui juba raskematest aegadest on suudetud kuidagi üle elada, siis peab riigi rasket rahalist seisukorda silmas pidades pensioni määrama ainult tulewase aja peale, ja arwab, et see seaduseelnõu tema wäljakuulutamise päewast maksma tuleb panna. Kõiki neid parandusi, mis töökaitse komisjoni poolt wäljatöötatud eelnõu kohta tehtud, arwab rahaasjanduse komisjon II lugemisel wõimaliku olema arutada, ja ei leia mitte tarwilikuks seaduseelnõu komisjoni tagasi anda, waid II lugemisele üle minna.

Aruandja L. Johanson: Rahaasjanduse komisjoni esitaja on kõigepealt pildi sellest suurest tööst andnud, mis rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud on ja mis ka üheks põhjuseks on olnud, et see eelnõu nii kaua selles komisjonis wiibis. Seda tööd ei hakka mina hindama, see jääb rahwa hinnata, kes on oma esitajad Asutawasse Kogusse walinud. Teise wäite wastu pean waidlema, selle wastu, nagu oleks § 13. nõutawate tabelite puudumine asja arutamist takistanud. Need tabelid seatakse kokku eriteadlaste poolt, nende tabelite kokkuseadmise juures on arstide eriteadmise tarwilik. Kui rahaasjanduse komisjon lisab juurde, et need tabelid weel walmis ei ole, siis tuleb selle peale tähendada, et rahaasjanduse komisjonil ei ole andmeid selleks, et ta seda oletada wõiks. See wäide peab täiesti kõrwale jääma, sest § 13. nõutawate tabelite eelnõud on juba olemas ja pealegi 3 kujus.

Töökaitse komisjon on selle seadusega püüdnud nende rahwawäelaste sci-

sukorda kindlustada, kes oma kohustetäitmise juures on pidanud terwise kaotama. Ta on püüdnud ka langenute perekondade seisukorda kindlustada. Kommisjon on katsunud seaduseelnõu sel kujul välja töötada, et ta õiglane oleks, et selle pensioni maksmise juures mitte kedagi ei haawataks. Rahaasjanduse komisjonil oleks tulnud peatada selle seaduseelnõu § 2. juures. Tema poolt on see seaduseelnõu õige mitmelt seisukohalt waadatud, mitte ainult riigi eelarwe seisukohalt, waid usuliselt, kõlbliselt, loodusteadlikult ja õigusteadlikult seisukohalt.

Mis puutub sõna „rahwawägilase“ muutmisesse „rahwawäelaseks“, siis on selle eest redaktsiooni komisjon tänulik, seda oleks see komisjon nii-kui-nii teinud.

Mis puutub sellesse, et palju enamlasti, kes üle piiri tulewad ja kes senni meie wastu wõidelnud on, ka rahwawäelasteks loetakse, siis on see täielik absurd. Sest enamlaste pool rahwawäelasi ei ole, waid punawäelased, nagu neid nimetatakse.

Mis puutub § 2-sse, siis on töökaitse komisjon selle igakülgselt läbi kaalunud. Ettepanek, millega rahaasjanduse komisjon esineb, on aga keeruline ja raske. Öeldakse, et kui maksta rahwawäelasele pensioni selles suuruses, nagu ta rahwawäes teenides sai, siis oleks see kõikuwale pinnale seatud. Siin on aga ette nähtud, et rahwawäelase paiuki juurde arwatakse ka ülespidamine ja warustus. Öeldakse rahaasjanduse komisjoni poolt, et noor intelligents kannataks selle all, kui temale rahwawäelase palk määratakse, sest peaks ikka tööala järele tasu määratama. Nagu teie teate, on sõjawäes palju kooliõpilasi. Mis tööala alla kuulub aga kooliõpilane? On ta juba adwokaat wõi arst? Missuguse palgatariifi järele peab temale maksetama? Pean ütleva, et palgatariifi ei ole ametnikkude jaoks, on ainult wabrikutöölise jaoks ja neid jaotatakse kolme wõi nelja gruppi ja mõnda kategooriasse. Missuguse tööala järele tuleb sarnastele kooliõpilastele tasuda? Wist lihttöölise palgatariifi tarwitades. Öeldakse, et sõjawäes on palju kooliõpetajaid, ühed wõitlewad sõjameestena, teised ohwitseridena. Mispärast siis see, kes ohwitser olnud, seatakse paremasse seisukorda, kui teine? Ka teisiti ei ole õige: kui keegi on adwokaat olnud, sõjawäes aga rea-

mees, ja tuleb sõjawäljalt tagasi, siis määratakse temale adwokaadi palk, ja lihttöölisele, kes on soomusrongi juhataja olnud ja haawata saanud, määratakse lihttöölise palk. Waadake, ka siin on wastolusid olemas. Enne, rahuajal, oli mõni rahwawäelane majahoidja, sai 3-me margalise korteri ja wiis marka pühkimise raha, nüüd on ta wigastada saanud. Kas teie maksate ka siis, kui ta on sõjawäes lipnikuks tõusnud oma teenete ja oskuse järele, temale pensioni endise kojamehe palga järele. Niiwiisi oleks täiesti õigusetu asuda rahaasjanduse komisjoni seisukohale. Et see riigi eelarwe seisukohalt odawam tuleks, seda wõib ju wast oletada. (M. K u r s - O l e s k, sd.: S õ d a e i o l e o d a w.) Meil on sõda sünnitanud kangelasi. Ka Eestis on neid, kes jääwad ajalosse. Neile ehitatakse ausambaid, aga nende naistele maksetakse pensioni selle järele, mis ta mees sai enne sõda, ja on teada, et üks kangelane, kelle auks ehitatawa ausamba jaoks korjatakse praegugi raha, oli wäikse palgaga inime.

Wõib olla, et mõeldakse siin, et asutakse sellele teele, mis omal ajal peaminister Strandman siit kõnetoolilt ütles, et eriti hinnatakse sõjawäe ülemate teeneid. Wõib olla, et seda ka tehakse, wõib olla seda seadust näeb rahaasjanduse komisjon ette, ja on asunud sellepärast sarnasele seisukohale, millega ta siin esineb. Teisel puhul ei saa aga mitte öelda, et rahaasjanduse komisjoni ettepanek sisaldaks rohkem õiglust ja oleks otstarbekohasem, kui töökaitse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjon on teinud ettepaneku § 6 täiesti välja jätta. See paragrahw on järgmine: „Pensionirahast wõla kustutamiseks ehk nõudmiste rahuldamiseks mahaarwamisi ei tehta.“ Pensioni ei anta inimestele kui töötasu, waid kui ülespidamise raha ja ei ole mingit õigust sellest wõlga maha wõtta. Ma näen küll ette, missuguste wõlgade peale mõeldakse. On ka ettepanek tehtud § 46 välja jätta. See tähendab, et nüüd tuleb rahwawäelastel hakata neid wõlgu tasuma, mis sellel ajal, kui pensioni ei maksetud, see on 11. novembrist peale 1918. a. kunni selle seaduse maksmapanemiseni, tulid teha. Tahetakse wiimase paragrahwi mahakustutamiseega neid inimesi, kes on sõdinud ja kes seda on teinud, et meie koos wõime olla

ja kes on oma õlgadel kandnud Eesti riiki iseseiswuseni, pensionist ilma jätta. Ja kui nüüd seda pensioni tahetakse anda, siis antakse seda selle wõla kustutamiseks, mis nad oma elu ülespidamiseks on senni pidanud tegema.

Paragrahw 7. puhul asub rahaasjanduse komisjon seisukohale, mille hindamine tema ülesannete hulka ei kuulu, nimelt, missuguse protsendi kaotamisega peab ühes käima pension. Siin esinetakse isegi kahekümne protsendiga, see tähendab, nii palju peab inwaliid vähem teenima kui harilik inimene, ja temale riigi poolt seda wahet wälja ei makseta. Aga kui tema on juba 21% kaotanud, siis saab pensioni 21% wastawalt. Kui palju on siis esimene vähem töowõimest kaotanud, kui see, kes 21% kaotanud on. Kuid õigluse nõuetele wastab see, kui otsustatakse, et kui inimene on kaotanud oma tööjõudu, siis tuleb temale ka wastawalt paiukit maksta.

12. paragrahwist jäetakse wälja lõpulause ja muudetakse niiwiisi see paragrahw, et inwaliidi uuesti läbiwaatamise tähtaeg ei tohi mitte hiljem kui kahe aasta pärast olla, et ta ei wõi mitte uue läbiwaatamise nõudmisega pärast kahte aastat esineda. Töökaitse komisjon on seisukohale asunud, et ei tohi mitte warem, kui ühe ja mitte hiljem, kui kolme aasta pärast uut läbiwaatamist olla. Esimene tähtaeg on tingimata tarwilik sellepärast, et leiduks palju inwaliide, kes igal nädalal laseksid ennast uuesti läbi waadata. Ja teist tähtaega 3 aasta pealt 2 aasta peale lühendada ei ole ka mitte õige, sest sõjas on haawamisi, mille järel duseratöowõimetus tuleb ka pärast kolme aastat. See 3 aastat oleks ka wähe, aga mingisugune piir ikkagi tuleb panna. Töökaitse komisjon on leidnud kõigewastawama olema 3 aastat.

Rhs. Schulbach soowitab § 20. nii muuta, et pensioni kuu peale ette ei maksta, waid kuude wiisi, see tähendab — inimene peab kuude wiisi ootama kunni pensioni saab. 12 kuu eest maksta — on ka kuude wiisi. Töökaitse komisjon leiab, et kui inwaliidil on õigus saada pensioni, siis tuleb see temale ette maksta, sest et see raha makstakse temale selle kuu eest. Ütlerne, et kui on nowembrikuu pension, siis maksetakse see selleks. et ta wõiks nowembris elada.

Siis § 28, kus töökaitse komisjon

asus seisukohale, et kui inimene on süütult karistatud, siis ei tohi ta pensioni ära wõtta. Nüüd aga asub rahaasjanduse komisjon sellele seisukohale, et kui inwaliid pannakse wangimajasse, siis saab ta riikliku ülespidamise ja see riiklik ülespidamine peab täitma seda aset, mis pension. Kas on see niiwiisi õige? Lenin tahab Wene rahwa 3 kuu jooksul kirjaoskavaks rahwaks teha. Wõib olla lähed see tal korda. Kuid mis tahab rahaasjanduse komisjon? Tema tahab selle oma ettepanekuga, wõi selle seadusega wangimaju, niiskeid ja pimedaid wangimaju muuta soojadeks ja päikesepaistelisteks sanatooriumideks, inwaliididekoduks. Kuid seda ei ole meie wangimajad mitte, need on ikkagi karistusmajad ja ei ole nad ka isegi mitte kaswatusmajad. Ja senni kui nad kaswatusmajadeks saawad, kulub weel palju aega. See pension, mis inwaliid saab, peab olema ka ühtlasi tema perekonna ülespidamiseks. Aga nüüd ütleb rahaasjanduse komisjon, et kui paigutatakse inimene wangikotta, siis peab ta perekond ka kannatama, olgugi et see inimene süüta on wangimajasse wiidud. On olemas õpetus, et wanemate patud nuheldakse laste kätte. Seda seletatakse usuliselt ja ka loodusteadlikult seisukohalt.

Tuleb wälja, et rahaasjanduse komisjon loodusega ja jumalaga wanemate pattude laste kätte nuhtlemise, laste karistamise õigusi tahab hakata jagama. (N a e r.) Ja öelge mulle, on see õiglane, kui... (N. T a l t s, t ö e r.: H o b u s e i d w a r g i l e l ä h e b.) Rhs. Talts räägib siin hobusewargusest! Kuid kas on siin ka laps süüdi, kui tema isa öösel kaitseliitlastega uulitsal õige ligidasse wahkorda satub. (N a e r j a k ä t e p l a g i n.) Laps pole ju mitte süüdi, tema kätte ei tohita ju mitte isa eksitusi tasuda. Ütleme, lapse isa on süütult wõi süü eest wangikotta paigutatud. Sellest wõiks ju aru saada ja sellega wõiks ja peab ka teatawatel asjaoludel leppima. Kuid ometi seisab riigi huwides ka see, et lapsed isa eksituste pärast mitte hukka minna ei tohi. Ma saaksin aru, kui rahaasjanduse komisjon siin täiendawa ettepaneku oleks teinud, et wangimajasse ühes inwaliidiga paigutatakse ka ta naine, lapsed, terve perekond ja sugulased ülenewas joones, — siis oleks rahaasjanduse komisjoni ettepanek kord ometi täielik. (N a e r. K ä t e p l a g i n p a h e m a l

pool.) Miks teie sarnase ettepanekuga ei esinenud?

Nüüd olete näinud, et siin mitte ükski rahaliselt, waid ka loodusteaduslikult ja kõlbliselt — usuliselt seisukohalt asja peale on waadatud ja otsusele on jõutud, et selles asjas rahaasjanduse komisjon täiesti wõõriti on talitanud.

Kui inwaliid ära sureb, peaks ta perekond rohkem paiukit saama, kui inwaliid sai. Sest selle osa tööjõuga, mis temal weel alal oli, lõi ta wäärtusi, ja sai ka selle abil oma perekonda toita.

Kui inwaliid ära sureb, siis jääb ta perekond täiesti ülespidamiseta. Ma usun, et Asutawas Kogus edaspidi läbiwaatamisele tuleb waestelaste ja leskede kinnitamise seadus, see tähendab, riik wõtab lesed ja waesedlapsed oma kaitse alla. Kuid siin on inwaliidi lapsed ja lesk, kelle toitjal riigi ees ometi teatawad teened on, suured teened on, täiesti ilma toeta jäetud. Sest inwaliidi surma puhul, kes pensioni saanud ja mitte ükski sellest, waid oma terweks jäänud elunditega kõrvalt teenides oma perekonda toitma peab, saaksid tema naine ja lapsed ainult nõndapalju paiukit, kui sai isa oma eluajal. Asutaw Kogu eitaks, rahaasjanduse komisjoni parandusega nõus olles, täiesti waestelaste ja leskede kaitseseadust. Sellega saadetakse inwaliidide lesed ja lapsed nende nii suure paatosega üleselitatawate ausammaste treppidele kerjama. Ma usun, et parem ja wäärtuslikum ausamm on, kui nendele sõjaskannatanud inwaliididele inimwääriline ülespidamine kindlustataks, mida nad oma werega on lunastanud, ja riik nende perekondade eest hoolitseks.

§ 27. juures esinetakse ettepanekuga, missugusega esineti juba rahwawäelaste perekondade paiukiseaduse juures. Seal ja ka siin toodi ette, et naine alles siis paiukit saab, kui temal sellest abielust laps alla 10 aasta on. Ütleme aga, et sõdur aasta enne seda lesega abielusse astus, kellel esimesest abielust aastane laps oli, ja nüüd see laps ei ole mitte sellest abielust ja järelikult ei saa naine siis mingisugust toetust. Kas see õiglane on, selle üle wõib igauks. kellel mõistus, otsustada.

Siis tahetakse weel § 41. maha kustutada, kus öeldud on, et maakonna-, linna- ja wallawalitsuste hoolekandeosakonnad on ise kohustatud teateid koguma aineli-

selt raskes seisukorras olewate rahwawäelaste perekondade üle, kuigi nende eneste poolt pensioninõudmist pole awaldatud. Senni on see teadetekogumine eraalgatuse asi olnud, peajasjalikult on seda teinud kogudused. Nüüd tahetakse aga ühele kategooriale inimestele ära keelata nende õigustatud paiukisaamine. Riigi huwides ei seisa see mitte, sest nende ülejääwate kopikatega ei saa riik rikkaks, küll aga wõib mõni puudustkannataja teadmatuse läbi sel kombel oma toetusrahast ilma jääda. Riigiasutused peawad selle üle walwama, et kõik puudustkannatajad tarwiliku lubatud toetuse saaksid. Meie ei pane sellega omawalitsuse asutustele mitte raskeid ülesandeid peale, küll aga kindlustame sellega puudustkannatajate ainelist seisukorda. On ju suur protsent neid inimesi, kes mitte ajalehti ei loe, pealegi weel „Riigi Teatajat“ ja sel kombel wäljakuulutatud määrustest midagi ei tea. Ei tea ka kuhu poole abisaamise suhtes pöörata. Sarnaseid teadmisi, nagu rahaasjanduse komisjonil kõigi määruste kohta, ei ole neil mitte. Minu arusaamise järele peaks see paragrahw kindlasti sisse jääma.

Mis puutub § 46. wäljajätmisesse, siis on see rahwasaadikute südametunnistuse asi. Selle otsustamise juures hindab Asutaw Kogu nende inimeste teened, kes kõik, mis neil oli, isamaa ja rahwa eest on andnud, kes wõitluses meie riigi iseseiswuse eest oma elu ja terwise on jätanud. (Kauakestew kiiduawaldus pahemal pool.)

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Schulbach**: Ma ei taha rahwaesitajate tähelpanu mitte kaua kinni pidada, waid teeksin ainult paar märkust selle usulis-kõlbliselt seisukohalt wälja minnes peetud noomitusjutluse kohta. Töökaitse komisjoni aruandja härra Johanson on rahaasjanduse komisjonile õige isaliku noomituskõne pidanud ja selgeks teinud, et rahaasjanduse komisjonis ainult wõhikud on.

Mina tahtsin ainult paar märkust üksikute paragrahwide kohta teha. Sest II lugemisel alles on meil aega kõiki paragrahwe üksikasjalisele arutamisele wõtta ja ilusaid sõnu teha. Kõigepealt pean ma tähendama, et mitte mina siin ei ole parandusi teinud. waid rahaasjanduse komisjon.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja on kohustatud igasuguse ettepaneku ette kandma, mis enamuse poolt vastu võetud. Sarnase ütelse: „rahvasaadiku Schulbach'i parandus“ lükkan ma tagasi. Peale selle tahaksin mina teada, kust on rhs, Johanson selle teate võtnud, et rahaasjanduse komisjon käesoleva seaduse on läbi waadanud ainult ühe koosoleku jooksul. Rahaasjanduse komisjon on selle seaduse kallal istunud rohkem, kui ühe korra. Mina pean oma kohuseks alla kriipsutada, et rhs, Johanson ise tunnistama pidi, et selle seaduse läbiarutamine keeruline ja raske on; need sõnad on wist ka stenogrammis. Mis puutub sellesse ütelse, et töökaitse komisjon olewat seda seaduseelnõu arutanud õiguse seisukohast, siis mina usun, et niisugused wõtted ei ole mitte rahwaesitajate kohased, nagu oleks mõni teine komisjon küsimust mõnest teisest seisukohast käsitanud.

Edasi tahtsin mina järgmiste tegelikude küsimuste peale wastata, mis siin ette toodud. § 2. arutamise puhul tõi töökaitse komisjoni aruandja ette, et olewat sarnaseid juhtumisi, kus ei wõiwat mitte wastawat tööala leida. Näiteks toodi kooliõpilane ja adwokaat ja küsitakse, missugusesse sissetuleku kategooriasse mahutada kooliõpilane. Ühtlasi wastab töökaitse komisjoni aruandja, et kõigemadalamasse pensionijärku. Kust wõtab seda rhs, Johanson? Mina palun läbi lugeda rahaasjanduse komisjoni poolt vastu võetud redaktsiooni, mis kõneleb wastawa tööala palgatariifi palganormidest. Adwokaadile ei hakata mitte maksma seda summat, mis ta oma praksisega teenib, waid maksetakse wälja pension selle järele, kui palju palka saaks ta riigiasutuses teenides. Kooliõpilastele tuleb palka maksta just sellesama põhimõtte alusel. Mis puutub neisse muinasjuttudesse, et keegi olla lipnikuks saanud majahoidjast, et keegi mustatööline olla soomusrongide juhataja, siis ma arwan, et meie muinasjutte rääkima ei hakka.

Edasi räägiti § 6. wäljajätmisest. Tuletaksin siin meelde, et pensioni maksetakse elnõu järele sama palju, kui pensionäär erateenistuses palka saaks, kui tema mitte haawatud ei oleks saanud. Miks tema seisukorda ees õigustada palga arreteerimist kõrwaldades. Ma saan aru kust on tulnud see paragrahw. See on pärit weneaegsetest seadustest, kui

weel makseti pensioni naeruwäärt wäikest, mõni 3 wõi 7 rubla aastas. Nüüd tahan ma tähelpanu weel ühe asja peale juhtida, mis nii wäga traagiline oli. § 29. puhul öeldi, et siin tahetakse see õnnetu laps, kelle isa warastab, saatuse hooleks jätta. Pean tähendama, et töökaitse komisjoni redaktsioon sarnast wõimalust ära ei kaota. Kui komisjoni aruandja selle paragrahw'i redaktsiooni läbi loeb, siis leiab ta, et teisel juhtumisel, nimelt kui ta isa paigutatakse hoolekandenasutusse, et siis see õnnetu laps paiukit ei saa. Kui juba hoolitseda selle lapse eest ühel juhtumisel, siis tuleks ka seda teha teisel juhtumisel. Teiste paranduste juures ei taha mina peatada, sest see läheks pikale. Järgmine kord saame selle üle küllalt waielda, ja wististi on härra Johanson'il siis wõimalus niisama palju ilusaid sõnu teha, kui ta täna tegi.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Et hoolekandenasutusse paigutamise puhul paiuk ära wõetakse, siis on see küll eksitus. Sellest paragrahwist on midagi wälja jäänud. Mis puutub muises ettetoodud asjusse, siis ei pea mina mitte rahwasaadiku au kohaseks nende märkuste, sõnade ja mõnituste peale wastata.

Juhataja **A. Rei**: Komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud — käesolew seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu wõetud.

5. Suur-, kesk- ja wäiketööstuse seadus — Wabriku ja käsitööstusesse puutuwate seaduste läbiwaatamise komisjoni aruandja **W. Tomberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja sissejuhatus.

Suur-, kesk- ja wäiketööstuse seadus.

Selle seaduse maksmapanemisega kaotatakse ära wabriku ja käsitööstuse seaduse §§ 1—27 (Seaduste kogu XI köide, 2. jaan. 1919. a. wäljaanne).

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 1. Suurtööstuse all on mõeldud niisugune tööstusettevõtte, milles:

a) tegewate tööliste ja ametnikkude arw üle 50 ulatab;

b) tegewate tööliste ja ametnikkude arw üle 30 ulatab, kui tähendatud ettevõttes aurukatlad ja masinad tarwitusel on, mille käimapanemiseks looduse (wesi, gaas, elekter jne.) wõi looma jõudu tarwitatakse.

A. Tulp (sd.): Mina pean täna Asutawale Kogule weel seda tõendama, millega ma eile wälja astusin, nimelt et see jagamine, mis seadusprojekti läbi wiidud — suur-, kesk- ja wäiketööstuse peale — ei wasta ühegi riigi tööstusseadusele. Jagamine ei ole mitte sündinud neil põhjustel, millel seadusi antakse, waid mõnel statistilisel põhjusel. Kui teie lähemalt waatate seda seadusprojekti, siis näete, et kesktööstus on ainult selleks seal, et õigustada § 23. ja 24., sest millegi muus ei lähe seadusprojekti kesktööstus suurtööstusest lahku. Tegelikus elus on see ka alati niimoodi olnud. Kui teie wõtate mõne teise maa tööstusseaduse, siis näete, et seal tehakse wahet ainult kahe liigi wahel: ühed on tööstusettevõtted, mis tarwitawad mehaanilise jõu abil käiwaid abinõusid ja sisseseadeid, kuid teised töötawad käsitsi — tööriistade abil wõi lihtsalt öelda, — ühed on wabriku ettevõtted ja teised käsitööetevõtted. Nähtawasti ei ole ka meie seadusprojekti walmistajad teisiti saanud teha, sest nad on kesktööstuse kohta needsamad määrused tarwitusele wõtnud, mis suurtööstuse kohta seatud ja ainult 2 tingimuse kohta protsendid suurtööstuse tingimustest maha arwanud. See jagamine seisab kunstlikkudel alustel ja ei wasta neile nõudmistele, millele peaks wastama, nimelt tööstuse liigitamisele oma sisseseadete järele kahte järku, kus ühed on tööstused, mis tarwitawad mehaanilise jõuga abinõusid ja teised, kus käsitsi töötatakse. Ma räägin niisuguse liigitamise wastu, mis seaduses ette wõetud selleks, et selles seadusprojekti wastaw parandus sisse wiidaks. Teisest küljest ei ole selles seaduses üldises mõttes mitte wahet tehtud, mida nimetatakse tööstuseks, kas on tööstusettevõtte, mis töötab uelja seina wahel ruumis, wõi on tööstus igasugune algatus, see mis wastab wenekeelsele mõistele „promõsel“.

Ei ole wahet tehtud kahe mõiste wahel: „promõshlennoje predpriyatije“ — „promõsel“. Selle seadusprojekti järele peaksid kõik sisseseadete peale waatamata — tööliste arwu järele — ühesuguste määruste alla käima ja plaanid ette panema; kuna siin aga tihtipeale on niisuguseid tööstusettevõtteid, kus ei olegi plaane ette panna, sest on olemas ainult üks ainukene tõrwaajamise pott. Minu arwates tuleks see jagamine, mis projektis on, kõrwale heita ja wõtta niisugune jagamine, nagu see teistes maades tarwitusel on. Wõib olla, mõnele paistab waga weider olema, et miks ma niisuguse iseenesest loomuliku jaotuse wastu kõnelen, et miskisugust majandust kolme järku liigitada, mis ka wäljamaa statistika tarwitab. Kui niimoodi arwustiku wajaustest wälja minna, siis wõime iga eriala, iga majandusüksust kolme liiki jagada. Näiteks suurtööstuse wabrikute hulgas on suuri, keskmisi ja wäikesi, niisama ka wäiketööstuse hulgas — suuri, keskmisi ja wäikesi käsitöökodasid ja nii edasi wõime ainult ühest ja samast liigist asutusi omawahel jagada. Ja kui meie siis küsime, mis on projekti järele meie suurtööstus, siis tuleb wälja, et ta on üks osa wabrikutööstusest, üks osa käsitööstusest, niisamuti satub üks osa käsitööstusest suurtööstuse hulka, teine kesktööstuse hulka, kuna kolmas osa käsitööstust wäiketööstuse hulka satub. Kui meie nüüd hakkame nende kui suurtööstuse kohta seadusi maksma panema, siis tuleb see ebaõiglaselt wälja. Seda projekti jagamise põhimõtet käsitades peame meie niisugused seadused maksma panema, mis igasuguste asutuste kohta erandid lubaksid, ühist tööstusseadust on sel korral wõimatu anda. Wõimatu on kesktööstuse seadust, kui niisugust maksma panna. Üldiselt ei saa mingit kasu projektis olewast jagamisest seaduse tarwitamise mõttes, seaduste ja korralduste andmisel tuleb kahe liigi — wabrikute ja käsitöö wahel ikka wahet teha, ja nii tuleb wälja, et see jagamine täiesti liigne on. Minu arwates peaks siin just selles projektis enam-wähem ära tähendama tööstusettevõtte enese mõiste, et mitte neid kahte mõistet segamini wisata, mis on tööstusettevõtte kitsamas ja tööstusettevõtte laiemas ulatuses, millest warem kõnelesin, ja et jagamise aluseks wõetaks see asjaolu, kas tööstusettevõtte tarwitab mehaani-

lise jõuga abinõusid ja sisseseadeid jne., wõi on ettewõte sarnane, kus käsitsi tööriistade abil toimetatakse. Mina isiklikult näen, et seadusesse wõiks jääda ainult tööstuse kahte liiki liigitamine ja selles mõttes tuleks seadusprojekt komisjoni tagasi anda.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Tomberg: Kui läinud koosolekul Asutaw Kogu seda seadust esimesel lugemisel arutas, siis tekkis sooviwaldus, et komisjon selle jaotamise küsimuse uuesti läbi waataks. Komisjon waatas selle läbi, härra Tulp oli ka seal koosolekul, kuid ei leitud võimalikuks teisi aluseid jagamiseks wõtta ja komisjon jäi selle jaotuse juurde, millega esimesel lugemisel esines. Põhjused selleks olid järgmised: läinud koosolekul tõi rhs. Tulp siin seda ette, et sarnane jagamine takistab töökaitse-seaduse teostamist, tema arwamine tekkis sellest, et 1922. a. töökaitse-seaduses on sarnane jaotus ja see ei wasta praegustele oludele. On õigus, nagu seda rhs. Tulp ka arwab, et tööstusettewõtteid wõib jagada üksikoid, mis alustel ja et wõib üksikuid wabrikuid jagada teatud gruppidesse. Selle seaduseelnõu väljatöötamise juures oli komisjoni ülesanne ainult see, et määrata ära see kord, mis moodi tööstusettewõtete asutamise juures luba peab antama, ja missugust teed üksikud ettewõtted ja tööstusasutused awamise korral peawad käima. Selleks pidas komisjon kõigetarwilikumaks seda, et tööstusettewõtete jagamise juures tööliste arw aluseks tuleb wõtta. Komisjon leidis, et tööstusettewõtted tulewad 3 liiki jagada, ja et kesktööstus kui niisugune, teises liigis peab olema. On arusaadaw, et kui tahetakse asutada üht Kreenholmi sarnast tööstusettewõtet ja ka ühte wabrikut, mis oma suuruse poolest hulga wäiksem oleks, et siis ei wõi nõuda, et need, kes suurt wabrikut asutawad, selsamal alusel oleksid, mis wäikse wabriku asutajad: wäikse wabriku asutamise juures ei pruugi nii suurt ettewaatust olla ja nii suuri nõudeid üles seada, kui suure wabriku asutamise korral. Sellepärast siis komisjon asus sellele seisukohale, et kesktööstuse ettewõtete asutamise juures ei ole tarwis seda suurt protseduuri, mis ette nähtud suurtööstuse asutamise juu-

res. §§ 23. ja 24. on tähendatud, mis-moodi kesktööstust asutada wõib. Mis puutub sellesse, et aluseks wõiks wõtta jaotuse, kus wabriku tööstusettewõtted oleksid üks liik, käsitööettewõtted — teine liik, — siis ei wõinud komisjon seda aluseks wõtta, sest et komisjon ei saanud, ja ma usun, et ka rhs. Tulp ei saa mitte anda seletust, mis mõtleb ta wabriku all, wõi mis mõtleb ta käsitööstuse all, ja kas saab ta wõtta ja wiia läbi selle kindla joone, mis wabrikuettewõtet käsitööettewõttest eraldab, pealegi niisugusest käsitööettewõttest, kus teatud masinad ja aparaadid töös on. Kui selle joone leiakski, mis tööstusettewõtted kahte liiki jagab, kuhu jääksid siis need tööstused, mis selle joone äärte peal seismas. Komisjon pidas ainult silmas ühte: kui tahetakse suurtööstust asutada, milles teatud arw töölisi, siis peab selle asutamise juures nii- ja niisugused nõuded täidetama, peab plaan ette pandama, mida tööstuse komisjon peab läbi waatama, jne. Kui aga kesktööstust asutatakse, kus tööliste arw wäiksem on, niisama mehhanismide arw, siis ei ole tarwis kõike niisugust läbiwaatamist, mis esimesel juhtumisel tarwilik oleks. Ma kordan weel: seda jagamise joont on wõimatu kindlaks määrata, ja sellepärast jäi komisjon oma otsuse juurde ja mina komisjoni nimel ei leia võimaliku olewat seda ettepanekut wastu wõtta, mis rhs. Tulp siin tegi.

A. Tulp (sd.): Ma loen ette nüüd selle redaktsiooni, mis minu arwates kohane oleks selleks, et ära määrata, mis on tööstusettewõte. Lühidalt oleks see nii „Tööstusettewõtteks nimetatakse asutust, kus kinnises ruumis kaubawahetuseks tarwilikke aineid ümber töötatakse. Tööstusettewõtted jagatakse: wabriku- teks wõi tehasteks, kui neis töö mehhaaniliste abinõude abil valmistatakse, ja käsitöökodadeks, kui neis töö juures mehhaanilisi abinõusid ei tarwitata.“ (A. Schulbach, tões.: Aga kuidas on nendega, kes õmblusmasinaid tarwitawad.)

Aruandja W. Tomberg: Ma leian, et kuigi siin tähendati seda, et seaduseelnõus ettetoodud liigitamine enamwähem kunstlik on, siis on see wõib olla täiesti õigus, kuid komisjon teistsugust teed ei leidnud. Mis puutub aga siin härra Tulpi poolt tehtud ettepanekusse,

siis leian ma, et see on niisama kunstlikku laadi, kui see, mille kohta ta siin kõneles. Akl. Tulp tähendas seda, et on tarwis nimelt need mõisted kindlaks teha, mis on wabrik — промышленное предприятие ja mis on промысел — käsitööstus. Siiski ei saa ka kõigeparema tahtmise juures seda wabriku mõistet ja missugused asutused wabriku mõiste alla käima peawad, kindlaks teha. Ja kui akl. Tulp oma ettepanekus ütleb, et tööstusettevõtted jagatakse wabrikuteks ja tehasteks, kui neis tööd mehaaniliste abinõudega tehakse, siis peab ütleva, et ka niisugused asutused, mis käsitöö alla peaksid käima, kuid kus ka mehaanilisi abinõusid tarwitatakse, ja mehaaniline abinõu on isegi nõel, tuleksid wabrikuasutusteks lugeda. Ja et see nüüd parema liigituse annaks, kui seaduseelnõus ette nähtud — ma ei ütle mitte, et seaduses kõigeparema ette toodud oleks — ei ole õige! Tuleks nii wälja, et käsitööline, kes rätsepaari peab, on wabrikant, sest et ka seal tarwitatakse mehaaniliste abinõudena õmblusmasinat ja nõela. Ma kordan weel, et see liigitus, mis siin seaduseelnõus ette nähtud, seda korda käsitab, mismoodi üksikuid tööstusettevõtteid asutada wõib, ja missugust teed peawad nende asutajad käima, et teatud tööstusettevõtte asutamiseks luba saada.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rahwaesitajal Tulp'il faktiliseks märkuseks.

A. Tulp (sd.): Ma pean tähendama, et mul selle lühikese ajaga mitte wõimalik ei olnud seda mõtet õieti wormuleerida. Ma tahtsin mehaaniliste tööabinõude all nimetada seda, et kui näiteks käsitööasutused, olgu rätsepatöökojad, niisugused wõtta, nagu nad Ameerikas, Inglismaal ja wiimasel ajal ka Prantsusmaal on, siis on nad selle peale waatamata, et nad käsitööasutused, nii suuresti laienenud ettevõtted, et neid õigusega wabrikuks wõib nimetada.

Juhataja **A. Rei**: Lõpukokkuwõtteks on sõna aruandjal.

Aruandja **W. Tomberg**: Ma leian, et see küsimus küll selgitatud on ja teen ettepaneku § 1. niisugusel kujul wastu wõtta, nagu ta komisjonis on wastu wõetud.

Juhataja **A. Rei**: Rhs. Tulp'i poolt

on § 1. juurde parandus tehtud, mis tuleb enne hääletamisele. Parandus on järgmine: „Tööstusettevõtteks nimetatakse asutust, kus kinnises ruumis kaubawahetuseks tarwilikke aineid ümber töötatakse. Tööstusettevõtted jagatakse: wabrikuteks wõi tehasteks, kui neis tööd mehaaniliste abinõude abil valmistatakse ja käsitöökodadeks, kui neis töös juures mehaanilisi abinõusid ei tarwitata.“ (Hääletatakse.) Nähtawana musega on parandus tagasi lükatud.

Panen § 1. niisugusel kujul hääletamisele, kui ta komisjonis wastu on wõetud: „Suurtööstuse all on mõeldud niisugune tööstusettevõtte, milles:

a) tegewate tööliste ja ametnikkude arw üle 50 ulatab;

b) tegewate tööliste ja ametnikkude arw üle 30 ulatab, kui tähendatud ettevõttes aurukatlad ja masinad tarwitusel on, mille käimapanemiseks looduse (wesi, gaas, elekter jne.) wõi looma jõudu tarwitatakse.“ (Hääletatakse.) § 1. on nähtawana musega wastu wõetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 2. Kesktööstuse all on mõeldud niisugune tööstusettevõtte, milles:

a) tegewate tööliste ja ametnikkude arw 50 ehk vähem on, kuid mitte vähem kui 6, omanik kaasa arwamata;

b) tegewate tööliste ja ametnikkude arw 30 ehk vähem on, kuid mitte vähem kui 4, omanik kaasa arwamata, kui tähendatud ettevõttes aurukatlad ja § 1. p. b. tähendatud masinad tarwitusel on

A. Tulp (sd.): Sellest wälja minnes, et on üldse ainult niisuguseid tööstusi, mis oma aparaatide ja sisseseadete järele järewalwe seaduse alla käiwad ja niisuguseid, mis selle seaduse alla mitte ei käi, oleks minu arwates niisugune liigitamine muuseas ka kesktööstuseks täiesti ilmaagne, sellepärast panen ette § 2. wälja jätta.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **W. Tomberg**: Leian, et liigitamise kohta waidlused olid juba esimese paragrahwi juures, teen siiski ettepaneku paragrahw sel kujul wastu wõtta, kui ta eelnõus tähendatud.

Juhataja **A. Rei**: Panen hääletamisele rhs. Tulp'i poolt tehtud ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasilükatud.

Kes on komisjoni ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Komisjoni ettepanek on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):
§ 3. Väiketööstuse all on mõeldud niisugune ettevõtte, nagu ära tähendatud § 2 p. a, kus tööliste arv mitte üle 5, ja p. b., kus tööliste arv mitte üle 3 ei ulata, omanik kaasa arvamata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 vastu võetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):
§ 4. Suur-, kesk- ja väiketööstuse ettevõtetesse puutuvad asjad, maha arvatud need ettevõtted, mis teiste ministriumide alla kuuluvad, alluvad kaubandus-tööstusministriumi tööstusosakonnale, niipalju aga, kui see ametnikkude ja tööliste huvidesse puutub, töö- ja hoolekandeministriumile.

A. Tulp (sd.): Mina soovitaksin oma poolt mõned parandused teha. Kõigepealt juhin austatud Asutawa Kogu tähelepanu selle peale, et siin on ilmaegne üleslugemine § 4 juures: „suur-, kesk- ja väiketööstuse ettevõtetesse“... Minu arwates on küll, kui on öeldud „tööstus-ettewõtetesse“. Leian, et on võimalus välja jätta algsõnad: „suur-, kesk- ja väike-“... Teiseks juhin tähelepanu selle peale, et selles redaktsioonis, mis siin on, et ainult töölistesse ja ametnikkude huvidesse puutuvad küsimused töö- ja hoolekandeministriumile alluvad, ei wasta neile töö- ja hoolekandeministriumile ülesannetele, mis juba endine wenaegne seadus — 19. juulil 1917. a. antud — üles on võtnud, mis praegu weel oma maksuwust kaotanud ei ole. Need on ülesanded, mis olid enne wabrikutööstuse ja mäetööstuse peanõukogu ülesannete kolmes esimeses punktis ära määratud ja 19. juuli 1917. a. seadusega tööministriumile peale pandud. Ülesanded on, mida üksi ei wõi tööliste huwidega ära määrata, — see oleks nende ülesannete kitsendamine. Seal on hulk ülesandeid töö- ja hoolekandeministriumile, mis

otseteed ka riiklikkudeks huwideks on ja sarnaseks wõib nimetada nüüd tööliste elu ja hädaohutaoleku kaitse määrused, mis selles seaduses punkt 2. järele tähendatud. Kui töö- ja hoolekandeministriumile peale jätame selle osa ülesandeid, mis projekti § 4. on, siis wõib tekkida selgusetus ehk selguse puudus. Ma arwan, et seda osa paragrahwist on tarwis täiendada, et sõnadele „tööliste huwide“ tuleks lause juurde lisada „ja töökaitstes ettenähtud asjus“, nii et kui meie selle juurde lisame, siis kõlaks see osa paragrahwi ühes parandusega: „maha arvatud need ettevõtted, mis teiste ministriumide alla kuuluvad, alluvad kaubandus- ja tööstusministriumile tööstusosakonnale, niipalju, kui see aga ametnikkude ja tööliste huvidesse ja sellekohastes seadustes ettenähtud asjadesse puutub — töö- ja hoolekandeministriumile“. Peale selle oleks tarwis lõppu juurde lisada tähendus, mis juhiks tähelepanu selle peale, wõi seda alla kriipsutaks, et selle seaduse andmisega ei ole weel omawalitsuse asutuste kompetentsi vähendatud, nii näiteks on wana linnaseaduse järele ja 1917. a. täiendatud kujul linna omawalitsuse peale pandud käsitöökodade, tööaja pikkuse, tööalguse ja lõpetamise aja, niisama ka neis töökodades töötawate alaealiste kaitse. Nii tuleks siin wastaw tähendus sisse wõtta, mis seda lähemalt ära määraks. Minu arwates oleks see täiendus niisugune: „käsitöökodade tööaja pikkuse, tööalguse ja igapäewase töölopu ning neis töötawate alaealiste kaitse kohta määruste andmine allub kohalikule maakonna ja linna omawalitsusele“.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **W. Tomberg**: Mis puutub neisse täiendustesse, mis rhs. Tulp siin ette tõi, siis komisjon seda küsimust arutades leidis, et see on siin tähendatud sõnadega: „niipalju aga, kui see ametnikkude ja tööliste huvidesse puutub töö- ja hoolekandeministriumile.“ Sellega arwas komisjon kõik öeldud olewat, kuid siiski, et eksiarwamisi ära hoida, ühinen mina esimese redaktsioonilise parandusega.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on akl. Wirma'l faktiliseks märkuseks.

K. Wirma (sd.): Siin on öeldud: „Niipalju aga, kui see ametnikkude ja töö-

liste huwidesse puutub, töö- ja hoolekandeministeeriumile“. Tahaksin küsida, missugused on asjad, mis ametnikkude ja tööliste huwidesse mitte ei puutu.

Aruandja W. Tomberg: Mina arwan, et see, mis ametnikkude ja tööliste huwidesse puutub, seisab nimelt töökaitse mõttes, muidu käiwad need küsimused töö- ja hoolekandeministeeriumi aila, mis ametnikkudesse ja töölistesse üldse puutub, nagu teatud mehaaniline ülesseadmine, järelwalwe, kas need tööabinõud hädaohtlikud on wõi mitte, — see käib täiesti kaubandus- ja tööstusministeeriumi alla, kellel selleks tehnilised jõud on, et järele walwata.

K. Wirma (sd.): Palun sõna tegelikuks märkuseks.

Juhataja A. Rei: Kodukorra järele wõite sõna saada pärast läbirääkimisi.

Töö- ja hoolekandeminister A. Palwadre: Seda redaktsiooni tuleb nimetada ebamääraseks. Mul ei ole midagi selle wastu, kui kõik need asjad kuuluksid töö- ja hoolekandeministeeriumi alla. Siin on öeldud, et need küsimused, mis puutuwad ametnikkude ja tööliste huwidesse, alluwad töö- ja hoolekandeministeeriumile, kuid ei ole ühtki küsimust, mis ei huwitaks töölisi, — kas tulewad uued masinad luua, wanad masinad ära wiia, kaupade wõi saaduste müük, see kõik huwitab töölisi ja selle redaktsiooni järele wõiks kõiki küsimusi otsustada töö- ja hoolekandeministeerium. Wõib loota, et ministeeriumid omawahel kokku lepiwad selles asjas, mis alluks ühele ja missugused teisele. Selle seaduse järele antakse kõiki asju kahele ministeeriumile paralleelselt otsustada, ja selles mõttes oleks seaduse redaktsioon ebamäärane. Seda eemaldab akl. Tulp'i poolt tehtud parandus. Ja minu arwates tuleks lihtsalt see siin välja jätta ja öelda: „asjad, mis ette nähtud töökaitse-seaduses“. Siis oleks see meile selge küllalt.

Juhataja A. Rei: Meie kodukorra § 50 ütleb nõnda: „Kui Asutawa Kogu poolt olid tunnistatud waidlused lõpetatuks wõi kõnelejate nimekiri kinnipanukuks, rühmade esitajad, ettepaneku tegija ja aruandja sõna saanud ehk sõnast keeldunud, aga mõni walitsuse esitaja siiski

wäljaspool järjekorda sõnasaamise õigust tarwitades sõna wõtab, siis awatakse tema kõne järele läbirääkimised uuesti.“

A. Tulp (sd.): Mina tulin isiklikult arwamisele, et pikk redaktsioon tekitab segadusi. Panen ette § 4. lõpulause: „niipalju aga, kui...“ järele lisada: „sellekohastes seadustes ette nähtud, töö- ja hoolekandeministeeriumile. Täendus: Käsitöökodade tööaja pikkuse, tööalguse ja igapäewase töölopu ning neis töötawate alaealiste kaitse kohta määruste andmine allub kohalikule maakonna ja linna omawalitsusele.“

Juhataja A. Rei: Et komisjoni aruandja parandusega ühinenud on, siis tuleb § 4. parandatud kujul hääletamisele ja kõlaks nõnda:

„§ 4. Tööstusettewõtetesse puutuwad asjad, maha arwatud need ettewõtted, mis teiste ministeeriumide alla kuulwad, alluwad kaubandus-tööstusministeeriumi tööstusosakonnale, niipalju aga, kui sellekohastes seadustes ette nähtud — töö- ja hoolekandeministeeriumile.“

Täendus: Käsitöökodade tööaja pikkuse, tööalguse ja igapäewase töölopu ning neis töötawate alaealiste kaitse kohta määruste andmine allub kohalikule maakonna ja linna omawalitsusele.“

Panen selle paragrahwi niisugusel kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on parandatud kujul nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb): § 5. Suur-, kesk- ja väiketööstuse ettewõtted käiwad tööstusmaksu alla otsekoheste maksude seaduse põhjal (1903. a. wäljaanne ja järgmised).

A. Tulp (sd.): Teen sellesama paranduse, mis § 4. juures: „suur-, kesk- ja väiketööstuse ettewõtted“ asemel „tööstusettewõtted.“

Juhataja A. Rei: Komisjoni aruandja ühineb selle parandusega. Panen § 5. hääletamisele. (Hääletatakse.) § 5. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb): II peatükk. Tööstusettewõtete asutamine.

§ 6. Tööstusasutused peawad ehitatud ja tegewuses nõnda juhitud saama, et

nad üleüldistele heakorra nõuetele wastaksid, oma tegewusega tööliste kui ka elanikkude elule ja terwisele kahju ei teeksa terwisele hädaohulikud ei oleks. Ettewõtted, mis juba iseenesest kahjulikud ja hädaohulikud on, peawad kõik abinõud tarwitusele wõtma nimetatud pahede kõrwaldamiseks. Kaubandus-tööstusministril on õigus tööstusnõukogu arwamist tähele panna selle seaduse nõudmiste arendamiseks sellekohaseid määrusi wälja andes.

A. Tulp (sd.): Selle § 6. redaktsioon on puhtdeklaratiivne ja ei ütle midagi kindlalt ära, seadus peaks igatahes wähe kindlamalt ära ütleva, millele peawad wastama tööstusettewõtted ehituse mõttes, missuguste seaduste järele tuleb nende korrashoidmiseks käia ja siis, kuidas on lugu, kui ettewõtted ümbrusele kahjulikud on. See on siin kõik ühte lausesse kokku surutud ja lõppude-lõpuks ei kohusta see mitte millekski. Lõpuks on teatud kahjulikkude sisseseadete kõrwaldamiseks määruste wäljaandmine antud kaubandus-tööstusministeeriumile. Selleks on, nagu ma enne Asutawale Kogule teatawaks tegin, 1917. aastast saadik teatud määrus olemas, nimelt et tööliste elu ja hädaohuta seisukorra kohta määruste andmine töö- ja hoolekandeministeeriumile allub. Kui Asutaw Kogu soowib, et see ülesanne sealt ära wiidaks, peaks sellest muidugi rääkima sel ajal, kui uus seadus maksmakannakse. Mina isiklikult arwan, et oleks tarwis parandusi § 6 juurde, kus kindlalt öeldud oleks, missuguste seaduste järele peab käima ja ettewõtet korrashoidma ja kuidas on ümbrusele kahjulikkude sisseseadetega lugu. Parandus oleks järgmine: „Tööstusettewõtete ehitus ja sisseseade peab wastama ehituseaduse, tööliste elu ja hädaohuta oleku kaitseks antud määruste ja omawalitsuse sanitaar määruste nõuetele.“ See oleks nii kindel, siis teaks igaüks, kes tööstusettewõtet ehitada tahab, missuguste seaduste ja määruste järele tal tuleb käia. Siis teiseks, tööstusasutustele ei ole see nii tähtis, ja võib jääda, minu arwates peaks aga paragrahwis olema, et „tööstusasutuste tegewuse juhtimine peab sündima sellekohaste seaduste ja üldiste heakorra nõuete järele.“ Kolmas lause oleks: „Tööstusettewõtted, mis ümbrusele kahjulikud ehk hädaohulikud on, —

peawad wastawad kaitseabinõud korraldama.“ Selle järele tahaksin lisada tähenduse: „Tööliste elu ja hädaohuta seisukorra kaitseks määruste andmine allub töö- ja hoolekandeministeeriumile.“ —

K. Wirma (sd.): Tehtud parandused muudawad § 6. põhjalikult, siin ei saa neid ettepanekuid läbi mõelda, ja selles mõttes arwan tarwilikuks ettepanek teha, paragrahw weel üks kord komisjoni tagasi anda. Iga paragrahwi juures põhjalikke parandusi Asutawas Kogus teha oleks tüütu, peale selle on see liigemisel, kus wõimalik wiimast korda parandusi teha. Nõnda oleks minu arwates põhjust neid parandusi siin Asutawa Kogu koosolekul mitte nii kergesti wastu wõtta. Teen ettepaneku parandused komisjoni läbiwaatamiseks anda.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja W. Tomberg: Mina komisjoni aruandjana leian, et niisugused põhjalikud parandused oleksid pidanud ette kantama liigemisel, siis oleks Asutawa Kogu liigetel wõimalus olnud ennast sellega rohkem tutwustada. Komisjoni tagasi anda ei ole mõtet, sest see eelnõu on komisjoni arwates põhjalikult läbi waadatud, ja selle kallal töötatud; nüüd seda tagasi anda komisjoni, enne kui teada oleks, missugust parandust teha, selle wastu waidlen mina. Oleks kawa walmis, missugust ettepanekut ja missugust parandust teha tahtakse, siis oleks komisjoniandmisel mõte, aga sellel kujul komisjoni tagasi anda ma ei soowita.

Juhataja A. Rei: Kodukorra § 47. põhjal antakse akl. Wirma poolt tehtud ettepaneku kohta wõimalus kahele rääkida poolt, kahele wastu. Aruandja teatab, et ta wastu on. Tegelikult märkuseks on sõna rahwaesitajal Tulp'il.

A. Tulp (sd.): Mina pean ütleva, et siin peab paratamata tegema parandusi. et wahekord õige oleks, et teada, missugused määrused meil tööstuse kohta makswad on, ja kus kohal nad on makswad.

Juhataja A. Rei: Kes on käesolewa seaduseelnõu komisjoni tagasi andmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawana murega on Wirma ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **W. Tomberg**: Mina leian, et need parandused, mis rhs. Tulp siin teinud, sedasama ütlewad, mis komisjonis wastuwõetud paragrahwgi, ja sellepärast ühinen ma selle ettepanekuga.

Juhataja **A. Rei**: Komisjoni aruandja on rhs. Tulp'i parandusega ühinenud. § 6. Tulp'i parandusel kõlab järgmiselt: Tööstusettevõtte ehitus ja sisseade peab wastama ehitusseaduse, tööliste elu ja hädaohuta oleku kaitseks antud määruste ja omawalitsuse sanitaarmääruste nõuetele.

Tööstusasutuste tegewuse juhtimine peab sündima sellekohaste seaduste ja üldise heakorra nõuete järele.

Tööstusettevõtted, mis ümbrusele kahjulikud ehk hädaohulikud on, — peawad wastawad kaitseabinõud korraldama.

Tähendus: Tööliste elu ja hädaohuta seisukorra kaitseks määruste andmine alub töö- ja hoolekandeministeriumile.

Panen § 6. niisugusel kujul hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a e n a m u s e g a o n § 6. w a s t u w õ e t u d.

(Koosolekut juhutama hakkab abiesimees **J. Westholm**).

Aruandja **W. Tomberg** (loeb): A. Suurtööstuse ettevõtete asutamine.

§ 7. Suurtööstuse sisseadmise luba saamiseks tuleb linna ehk maakonna omawalitsuse kaudu palwekiri kaubandus-tööstusministeriumi tööstusosakonda sisse anda.

Juhataja **J. Westholm**: (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a e n a m u s e g a o n § 7. w a s t u w õ e t u d.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb): § 8. Eelmises (7) paragrahwis tähendatud palwekirjale tulewad juurde lisada järgmised dokumendid:

- a) tööstusettevõtte üldine seisukoha plaan;
- b) tööstusettevõtte ehitusplaan, ja
- d) ettevõtte kirjeldus.

Märkus I. Plaanid peawad kõigepealt ehituse suhtes omawalitsuse poolt kinnitatud olema. Nendes peab olema ära tähendatud: jõumasinade, aurukatelde, hüdrantide ja tulekahju wastu võitlemise abinõude, kanalisatsiooni,

weewärgi, elektrijõu ja walgustuse pealiinide ja õhupuhastuse seisukohad ning üldse kõik tähtsad wabriku sisseade osad.

Märkus II. Tööstusettevõtte kirjelduses peawad järgmised andmed olema:

a) milles seisab tegewus — wabriku töösaaduste üleslugemine;

b) missugustes hoonetes ja kuidas on töökojad ära mahutatud — ära näidata kiwi-, puu- ja segaehitused; majakordade arw; kirjeldada üleüldistes joontes ehituste seisukohti;

d) kui palju töölisi tahetakse ettevõttes tööle panna;

e) kas on jõumasinaid, missugusest liigist, kui suure jõulised;

on nad üles seatud eraldi ruumides wõi töökodades;

f) missugused peaparaadid ja mehhanismid on peale jõumasinade weel olemas (teatada, kui palju, mis liigist);

g) kas on ettevõtte juures tööliste eluruumid ja kui suure arwu jaoks;

h) missugused tulekahjuwastased abinõud on ettevõttes olemas (üles lugeda wäljawiiwate treppide arw ja suurus, missugusest materjalist nad tehtud ja kas wälisüksed wäljaspoole lahti lähewad).

Märkus III. § 8. tähendatud lisad tulewad 2 eksemplaaris juurde panna. Palwekiri, kirjeldused ja plaanid käiwad tempelmaksu alla sellekohaste seaduste järgi.

A. Rei (sd.): Panen ette märkus I sõna „kõigepealt“, kui seaduses sündmatu, wälja jätta. Siis panen ette — punkt b all klambrites ettetoodud loetus wälja jätta, samuti ka punkt h all. Need oleksid sündsad ministeriumi ringkirjas ette näha.

Juhataja **J. Westholm**: Sõna on lõpukokkuwõtteks aruandjal.

Aruandja **W. Tomberg**: Rhs. Rei esimese ettepanekuga ühinen, teistega aga mitte. See küsimus oli komisjonis arutamisel, ja komisjon tegi otsuse, et see seadus peab andma sellele, kes tahab wabrikut asutada, kõik need tarwiliikud andmed, mis lubasaamise juures peawad saama silmas peetud, sellepärast ei wõi komisjon rhs. Rei ettepaneku wiimase osaga ühineda.

Juhataja **J. Westholm**: § 8. kohta on tulnud parandus, rhs. Rei poolt:

märkus I wälja jätta sõna „kõigepealt“. Sellega on ühinenud komisjoni aruandja. Siis panen § 8. ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on paragrahw vastu wõetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb):

§ 9. Linna ehk maakonna omawalitsustele tulewad palwekirjad sisse anda omawalitsuse tööstuse komisjonile, mis järgmistest isikutest koos seisab:

- 1) omawalitsuse insener ehk arhitekt,
- 2) omawalitsuse arst,
- 3) tuletõrjajate ülem,
- 4) töökaitse kommissar,
- 5) ametiühisuste esitaja,
- 6) ettewõtjate liidu esitaja, ja
- 7) politseiülem.

Märkus: Komisjoni esimehe kohuseid täidab omawalitsuse insener ehk arhitekt.

J. Reinthal (rhw.): Siin sellest seaduseelnõust läheb kogu aeg põhimõtte läbi, et omawalitsusel on tööstusasutuste awamisega kokkupuutumist, kusjuures on see asi läbi katsumata jäetud, et kõigil omawalitsuse asutustel ei ole seaduses mainitud eriteadlasi, waid on mitmesugused ametnikud. Mina teeksin § 9. juurde järgmise paranduse, et omawalitsuse tööstuse komisjoni juurde kuuluks ka linna- ja maakonnawalitsuse liige. § 9. märkust tuleks nii parandada, et komisjoni esimehe kohuseid täidab omawalitsuse liige, sest on linnu olemas, kus ainustki inseneri ega arhitekti ei ole ega saa ka kaua aega olema.

Juhataja J. Westholm: Lõpu sõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja W. Tomberg: Mis puutub ettepanekusse, mis siin rhs. Reinthal tegi, et komisjonis ühtegi omawalitsuse liiget ei ole, siis wõiks ju siia ühe liikme juurde wõtta; praegu on 7, nõnda et siis 8 oleks, ehk küll hääle lahkumise mõttes soowitawam oleks 9, sellepärast ühinen komisjoni nimel selle ettepanekuga. Küsiti, kas on üldse meie linna ja maakonna omawalitsustel inseneri wõi arhitekti. See küsimus oli ka komisjonis arutamisel. Täiesti õige, kui meie wõtame Paldiski wõi mõne muu wäikse linna, (W a h e l h ü ü e: P a i d e!)

siis igatahes seal omawalitsusel inseneri ehk arhitekti ei ole, kuid seal on ka ehituskomisjon, ja komisjoni juhataja, kes vähemalt ehitustööd tunneb, ja kes selle omawalitsuse inseneri wõi arhitekti kohuseid täidab. Kui neil ka diplomaeritud inseneri ei ole, on neil siiski isik, kes teatud tööd juhatab. Sellepärast ei leia ma wõimalikuks selle ettepanekuga ühineda, ja paragrahwist „insener“ wälja jätta. Mis puutub ettepanekusse, et maakonnawalitsuse liige peab olema komisjoni esimees, siis waidlen mina selle vastu, sest komisjoni esimees peab olema isik, kes vähemalt ehitust tunneb. Kui aga näiteks on maakonnawalitsuse esimeheks keegi jurist, kes üldse ehitusest midagi ei tea, siis leian mina, ei ole see loomulik ja soowitaw, et tema komisjoni esimeheks peaks olema.

Juhataja J. Westholm: § 9. kohta on 3 parandust tehtud. Ühe parandusega on komisjoni aruandja ühinenud, tuleb 2 järgmist parandust hääletamisele. Esimene parandus on rhs. Reinthali poolt tehtud § 9. kohta. „Teen ettepaneku § 9. järgmiselt täiendada: Omawalitsuse tööstuse komisjoni hulka kuulub ka linna- ehk maakonnawalitsuse liige.“

Märkus § 9. juures parandada: Komisjoni esimehe kohuseid täidab linna- ehk maakonnawalitsuse liige.“ Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Teine on rhs. Tulp'i poolt tehtud parandus § 9. kohta. „Panen ette sõna „omawalitsuse“ asemele seada „kohalikule“. Kes on rhs. Tulp'i poolt tehtud ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rhs. Tulp'i ettepanek vastu wõetud. Panen § 9. hääletamisele tehtud ja wastuwõetud parandustega. (Hääletatakse.) § 9. on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Tomberg kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 10. ja 11.

§ 10. Komisjonil on õigus oma nõupidamistele kutsuda ettewõtte omanikku ehk tema wolinikku, niisama teisi selles asjas huwitatud isikuid ja asjatundjaid;

naabrite ülekuulamist toime panna, kui ka iseäranis tähtsatel juhtumistel ettevõtte piirkonna uurimist ette võtta.

§ 11. Uurimises, kuhu ka ettevõtte omanik ehk tema volinik kutsutakse, seatakse täielik protokoll kokku, millele kõik osavõtjad alla kirjutavad.

Märkus: Ettevõtja ehk tema voliniku mitteilumumine ei takista uurimist.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 12. Uurimise protokoll, palwekirja kohta käivad komisjoni ja omavalitsuse otsused, saadetakse ühe kuu jooksul palwekirja sisseandmise päevast arvates tööstus- ja kaubandusministeeriumi tööstusosakonda. Kui aga piirkonna uurimine ette võeti, siis võib tähendatud aega kunni kahe kuuni pikendada.

J. Reinthal (rh.w.): Minule näib, et § 12 on vähe puudulikult redigeeritud. Siin ei ole näha, et omavalitsuse otsus täiesti tarvilik oleks. Palun järgmiselt redigeerida, et selgem oleks: „Uurimise protokoll ja palwekirja kohta käivad komisjoni otsused antakse linna- ehk maakonnavalitsusele oma arvamise avaldamiseks, kes kõik materjaalid ühe kuu jooksul“ jne.

Juhataja **J. Westholm**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **W. Tomberg**: Mis puutub sellesse parandusesse, siis leian mina, et omavalitsuse asutuse arvamist tarvis ei ole.

Juhataja **J. Westholm**: § 12. kohta on rhs. Reinthal'i poolt parandus tulnud. Loen selle paranduse ette, see käib järgmiselt: „Uurimise protokoll ja palwekirja kohta käivad komisjoni otsused antakse linna- ehk maakonnavalitsusele oma arvamise avaldamiseks, kes kõik materjaalid ühe kuu jooksul“ jne. Kes on selle ettepaneku vastuvõtmise poolt? (Hääletatakse.) Rhs. Reinthal'i poolt tehtud parandus on nähtava enamusega vastu võetud. Panen selle paragrahwi parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 12 on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 13. Tööstusosakonnal on õigus oma ametnikkude läbi piirkonna täiendawat

uurimist ette võtta, kui see küsimuse otsustamiseks tarvilik on.

K. Wirma (sd.): Ma küsin, missuguse tööstusosakonna kaudu see läheb.

Aruandja **W. Tomberg**: See on celolewas paragrahwis ära tähendatud, et see küsimus saadetakse edasi kaubandus- ja tööstusministeeriumi kaudu ja siin tähendati juba, et liiga palju korratakse ühte ja sedasama, ja seega leian mina, et siin selge küll on, sest muud tööstusosakonda, kui kaubandus- ja tööstusministeeriumi tööstusosakond siin ei mõelda.

K. Wirma (sd.): Ma arwan aga, et kuigi igalpool pikad nimetused olid, siis siin segaduse tagasihoidmiseks just tarvis oleks ära tähendada, kas mõeldakse siin tööstuse komisjoni või kaubandus- tööstusministeeriumi tööstusosakonda. Ma arvasin, et on eksitud omavalitsuse termini juures ja ma arwan, et siin ei oleks sugugi palju, kui oleks ära öeldud, et see on kaubandus- ja tööstusministeeriumi tööstusosakond.

Aruandja **W. Tomberg**: Kas teie teete sellekohase ettepaneku?

K. Wirma (sd.): Ma teen ettepaneku, et „tööstus- ja kaubandusministeeriumi osakonna kaudu.“

Juhataja **J. Westholm**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **W. Tomberg**: Teatan, et mina selle rhs. Wirma ettepanekuga ühineda ei või.

Juhataja **J. Westholm**: Komisjoni aruandja ei ole akl. Wirma ettepanekuga ühinenud, sellepärast panen need ettepanekud üksikult hääletamisele. Rhs. Wirma poolt on § 13. kohta järgmine parandus tulnud: „Tööstus- ja kaubandusministeeriumi osakonna jne.“ Kes on selle paranduse poolt? (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on parandus vastu võetud. Panen nüüd § 13. vastuvõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 13 vastu võetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 14. Tööstusettevõtte asutamise lubapalwe tagasilükkamisest ja selle põhjustest peab ministeerium mitte hiljem,

kui kuu aja jooksul, materjaali ministeeriumi jõudmise päewast arwates, wastawa omawalitsuse kaudu ettewõtte omanikule ehk selle wolinikule teatama.

K. Wirma (sd.): Mina ei saa weel selles paragrahwis äratähendatud sõnadest mitte aru, nimelt, et see omawalitsuse kaudu oleks läinud. Mina sain sellest aru nii, et seda saaks komisjoni läbi otsekohe teha. Kui see nii on, mis jaoks siis weel omawalitsuse kaudu tarwilik on, mis wäga hästi komisjoni kaudu teha wõib.

Aruandja W. Tomberg: Ma ei tea, kas rhs. Wirma tegi kindla ettepaneku, et „omawalitsuse kaudu“. Ma leiain, et see täiesti ükskõik on, mis kaudu ta minema peab. Kui ettepanek oleks tehtud, et ta komisjoni kaudu peaks minema, ja mitte tööstusosakonna kaudu, siis ühinen ma selle ettepanekuga. Et aga seda ettepanekut tehtud ei ole, siis jään ma selle redaktsiooni juurde.

A. Rei (sd.): Mina ei leia tõesti mingisugust wahet sellest, kas ta omawalitsuse kaudu läheb wõi ei, ja mis otstarwe sellel üldse olekski, kui ta omawalitsuse kaudu läheb, ta wõib ju otsekohe minna.

K. Wirma (sd.): Ma teen ettepaneku, et see läheb otsekohe tööstuskomisjoni kaudu.

H. Oraw (töer.): Selles seadusprojektis soovis komisjon, et tööstuse awamise korraldus rohkem peaks jääma kohaliku omawalitsuse hooleks. Keskwalisuse juures tööstust korraldawat asutust praegu ei ole, see töö peaks omawalitsuse komisjoni teha jääma, nagu siin on määratud, see on tingimata tarwilik. Kui aga parandus sisse wõeti, et omawalitsuse komisjon maha kustutada ja kohalik komisjon selle asemele pandi, siis on selle kohaliku komisjoni määrata, — kuidas ja kunas ta kokku astub, kuid komisjon wõib wastolus olla omawalitsusega, mis praegu ka igalpool on ja kui omawalitsuse läbi kõik need lubaküsimused mitte ei lähe, siis ei ole omawalitsusel mingisugust wõimalust kontroleerida, kuidas tööstust koha peal korraldatakse. Puudulikkude edasiandmistele järele ei saa ka keskwalisus lahkuminewaid küsimusi ära otsustada nõnda, nagu seda omawalitsuse tegelased teha wõiwad, kes koha peal läbiwaatamist korraldavad ja sel

juhtumisel, kui see komisjon mitte omawalitsuse komisjon ei ole, peaksid wähemast kõik paberid tingimata omawalitsuse kaudu minema.

K. Wirma (sd.): Ma ei teeks seda ettepanekut, kui ma kindel oleksin, et III lugemisel siin komisjoni peale peatama jäädaks, ja sellepärast teen ma selle ettepaneku, et sel juhtumisel, kui meie III lugemisel eelmised paragrahwid nii käänama, et siis ka seda paragrahwi saaks nii teha, et see komisjoni kaudu wõib minna. Wastasel korral ei wõi meie seda enam teha, sest et II lugemisel ei ole wastawaid parandusi sisse antud ja kui seadust teha, siis juba teha.

Juhataja J. Westholm: Sõna on aruandjal lõpukokkuwõtteks.

Aruandja W. Tomberg: Mina teatan, et ma rhs. Wirma ettepanekuga mitte ühineda ei wõi.

Juhataja J. Westholm: Et komisjoni aruandja rhs. Wirma ettepanekuga ühinenud ei ole, siis panen rhs. Wirma ettepaneku eriti hääletamisele. Kes on selle poolt, et § 14. sõnade asemele „omawalitsuse kaudu“ panna „tööstuskomisjoni kaudu“? (Hääletatakse.) Rhs. Wirma parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Panen § 14 komisjoni poolt ettepanud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega komisjoni redaktsioonis wastu wõetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb):

§ 15. §§ 6—14 awaldatud nõudmistele peale waatamata peab ehitatava tööstusettewõtte omanik seaduses äratähendatud korras (§ 7) luba nõutama aurukatelde ja teiste tegewuse juures hädaohtrikkude aparaatide ja mehansimide sisseadmiseks ja käimapanemiseks.

Juhataja J. Westholm: Sõna-soowijaid ei ole. (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb):

§ 16. Enne, kui tööd uues ettewõttes alustatakse, pöörab ettewõtte omanik ehk tema wolinik kaubandus- ja tööstusministeeriumi tööstusosakonna poole palwega töö algamise luba saamiseks.

Juhataja **J. Westholm**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 17. Kaubandus- ja tööstusministeerium võib üksikudel juhtumistel sellekohasele omawalitsusele õiguse jätta iseiswalt uue ettevõtte töö algamiseks luba anda, kaubandus- ja tööstusministeeriumile sellest teatades. Tähendatud õiguse omandab omawalitsus ainuüksi kaubandus- ja tööstusministeeriumi loal.

A. Schulbach (töer.): Teen redaktsioonilise paranduse välja jätta „üksikudel juhtumistel.“

Juhataja **J. Westholm**: Komisjoni aruandja ühineb rhs. Schulbach'i ettepanekuga. Et komisjoni aruandja ettepanekuga on ühinenud, siis tuleb § 17 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 17 vastu wõetud.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 18. Tööstusettevõtte töö alustamise luba annab tööstusosakond, välja arvatud § 17. tähendatud juhtumised. Tarbekorral võib luba välja anda alles pärast wabriku läbiwaatamist (§§ 9, 10, 11) komisjoni poolt, kuhu kaubandus- ja tööstusministeerium oma esitaja saadab.

Märkus: Kui kahe nädala jooksul pärast palwe sisseandmist läbiwaatamist ette ei wõeta, võib omanik tööd alustada.

A. Schulbach (töer.): Teen redaktsioonilise paranduse asja selgitamiseks ära tähendada „tööstusosakonna“ asemele „kaubandus-tööstusosakond“.

Juhataja **J. Westholm**: Komisjoni aruandja ühineb rhs. Schulbach'i parandusega. Sõna on hääletamise korra kohta rhs. Wirma'l. (K. Wirma, sd.: Teatan, et § 18 poolt hääletada ei wõi.) Panen § 18 hääletamisele. (Hääletatakse.) Hääletamisel on § 18 nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **W. Tomberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 19—22.

§ 19. Ära kirjad ettevõtte ehitamise kui ka töö alustamise lubadest saadab

tööstusosakond töö- ja hoolekandeministeeriumile.

§ 20. Kui ettevõtte omanik soovib ettevõtte sisseseadet, kui ka seaduste väljatöötamise määra ja töötamise viisi muuta, mis tuntawalt tingimistele, mille põhjal ettevõtte awamine lubatud oli, vastu käiks, siis tuleb niisuguseks muutmiseks iseäraline luba nõutada, seaduses (§ 7) tähendatud korras.

§ 21. Luba mittesaamise korral on ettevõtte omanikul ehk tema wolinikul õigus kaubandus- ja tööstusministrile kaebada, kes kohustatud on asja tööstusnõukogule läbiarutamiseks ette panema.

B. Kesktööstuse ettevõtete asutamisest.

§ 22. Kesktööstuse ettevõtete asutamisel tuleb §§ 7—21 tähele panna §§ 23 ja 24 äratähendatud muudatustega.

Aruandja **W. Tomberg** (loeb):

§ 23. Kesktööstuse ettevõtete luba nõutamise palwekirjadele ei ole § 8. tähendatud üldise (situatsiooni), kui ka ettevõtte hoonete plaani juurdelisamine sunduslik ja iseäranis niisuguste ettevõtete juures, kus aurukatlaid, ega looduse jõul käimapandawaid masinaid ei tarwitata, kui ettevõtte asukoht ja ruumide suurus sisseantud palwes küllalt selgelt on kirjeldatud.

A. Tulp (sd.): Nüüd kus meie nõndanimetatud kesktööstuse juurde oleme jõudnud, näeme, missugused iseäraldused temal on. Ettevõtte awamiseks palwekirja sisseandmise juures ei ole üldise kui ka üksikute hoonete plaani juurdelisamine sunduslik, iseäranis ei tarwitata seda niisuguste ettevõtete juures, kus aurukatlaid ega looduse jõul käimapandawaid masinaid tarwitusel ei ole. Minu arwates olgu tema suur- või väiketööstuse ettevõtte, siiski peaks lubasaamise palwekirjas juba ära tähendatama, kuhu awaja ühe või teise mootori mõtleb panna, kas see wastab neile nõuetele, mis ühiskonna tuludeks tarwis. Teiseks, üksikute hoonete äramahutamine teatawa territooriumi peal on väga tähtis. Ütleme mingisugune lõhkeainete walmistamise asutus, mis väike on suuruse järele ja just kesktööstuse alla käib. Seal on tingimata tähtis, kui suur on hoonete wahe ja kui palju neid üldse teatawa territooriumi peal on. Selle seaduse paragrahwi

juures näete teie, et ühele liigile tööstusele, mis ühele komisjoni liikmele ligemal seisis, on tahetud mingisugust profiiti teha. Minu arwates see ei lähe, sest ma leian, et sel wiisil liiga kerge on kuritarwitusi teha. Wabriku wõi tööstusettewõtte ehitamise korral on wõimalik kõigi seaduse nõudmiste täitmist selle läbi korralikult täita, et ehitaja plaani — kawa ette paneb ja sealjuures temale ära määratakse hoonete wahed ja seisupaigad. Ehitamise juures wõib tema kõiki neid nõudmisi silmas pidada. Lasete niisuguse ettewõtte ilma plaani ette panemata ehitada, siis on pärast raske seisukorda parandada. On teada, kui raske on siis seda asja likwideerida, kui ehitamise juures ei ole mitte wahele astunud ja seaduse täitmist nõutud. See saab nendele tööstuse ettewõtjatele raskemaks, iseäranis niisugustele, kes ilma abita plaane valmistada ei oska, nagu komisjonis täna öeldi, ja kuidas wõib siis nendelt nõuda plaanide valmistamist. See inime, kes plaani valmistada ei oska, ei tea ju ka öelda, kuidas ehitus peaks olema, et õnnetusi ära hoida. Näiteks, et inimesed õnnetuste korral ruttu hoonest wälja pääseksid, kui palju iga üksiku hoone wahet peab olema jne. Need kodanikud, kelle lähedale wabrik ehk tööstusettewõtte asutatakse, panete teie sel korral õige täbarasse seisukorda. Kõike seda kokku wõttes leian ma, et see paragrahw täiesti liigne on ja wälja tuleks jätta.

Aruandja W. Tomberg: Ettepanek, mis rhs. Tulp tegi, näitab järjekindlust selles, mis ta siin läbi wiia tahab. Kui tahetakse kesktööstust üldse wälja jätta, siis tuleb wälja heita paragrahw, mis kesktööstust just otsekohe puudutab. Ma loodan aga, et Asutaw Kogu siiski teisele seisukohale asub, ja §§ 1., 2. ja 3. wastu wõttes ka selle paragrahwi kohta eitawale seisukohale ei asu. Mis puutub sellesse wäitesse, mis rhs. Tulp siin ette tõi, nagu ei nõutaks kesktööstuse asutuse käest üldse plaani ettepanemist, siis pean mina tähendama, et see wäide õige ei ole, sest et seaduseelnõus koguni teisiti öeldud on. Siin on öeldud, et plaani ettepanek mitte sunduslik ei ole, iseäranis niisuguste ettewõtete kohta, kus aurukatlad puuduwad. Aga see ei tähenda weel seda, et asutus, kus palwekirja läbi waadatakse, üldse plaani ettepanemist nõuda ei wõi, et ta ettewõttest omale

selget pilti ei taha saada, selgusele ei katsu jõuda, kas see ettewõtte kaaskodanikkudele hädaohtlik on wõi ei. Mina leian, et kui selles paragrahwis öeldud oleks, et plaani ettepanemist üldse ei wõi nõuda, siis härra Tulp'i wastuwaidlus ja ettepanek põhjendatud oleks olnud, praegu aga ei leia ma seda mitte, ja ei saa sellepärast temaga mitte ühineda.

A. Sternfeld (rhw.): Rhs. Tulp waidles juba komisjonis selle paragrahwi wastu, tõendades, nagu tahetakse siin selle paragrahwi kesktööstuse ettewõttele iseäralikke eesõigusi anda, sellega, et temalt plaani ettepanemist ei nõuta. Suurte wabrikute ja tööstusettewõtete awamisel nõutakse, et nad oma ettewõtte ehitusplaani walitsusasutusele ette peaksid panema. Praegu, kus kahe ja kolme inimesega kesktööstuse töökodades tihti töötatakse, sarnast asja nõuda on wõimatu. Enamalt jaolt on sarnased — tööstusettewõtted eramajades asumas ja sellega tuleks neil teise korterisse kolimise korral uue asukoha, — eramajaplaan valmistada walitsusasutusele ettepanemiseks. Tegelikult wiiks see meie tööstusettewõtjad niisugusesse seisukorda, et neil teise korterisse asumine wõimatuks saab. Ütleme, kui meie näiteks nõuame, et rätsepp, kes 5 wõi 6 inimesega töötab, teise korterisse kolimise puhul peab selle korteri terve plaani ühes weewärgi ja kanalisatsiooniga komisjonile ette panema, ja siis kuu aega ootama, kunni temale wastus tuleb, siis ei luba sarnast talituswiisi tegelik elu mitte. Oletame, et maakonna- ja linnavalitsustes on isikud, kes rahwa nõuetele wastawad, ja kes silmas peawad rahwa huwisid, siis wõtawad nad nimeetatud ettepanemise plaani ja lähewad sellega teatawa töökoja ruume uurima ja alles siis jõuawad otsusele, et sellele töökojale ümberkolimist lubada wõib. Nõnda wiiakse need wäikesed töökojad teise majasse asumise juures mitmesugustesse põhjusega raskustesse. Kui siin tähendati, et meie selle paragrahwi mingisuguse tööstuskihile tahame eesõigusi anda, siis pole see mitte tõsi, seda ei ole komisjon mitte ette ära näha tahtnud. See on ainult üksiku arwamine, mis täiesti põhjendamata.

A. Rei (sd.): Siin on jälle iseäralik sõna selles paragrahwis, mis sellele paragrahwile iseäranis weniwa ilme an-

nab, see on „ja iseäranis niisuguste ettevõtete juures“ ma paneksin ette selle asemele sõna võtta: „kui neis ettevõtetes aurukatlaid jne.“ Selle paranduse läbi saab paragrahw rohkem kategooriilise ilme.

Juhataja J. Westholm: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja W. Tomberg: Parandusega, mis rhs. Rei tegi, ühinen ma, mis aga rhs. Tulp'i ettepanekusse puutub, waidlen ma sellele vastu.

Juhataja J. Westholm: Sisse on tulnud § 23. kohta järgmised ettepanekud: 1. rhs. Tulp'i poolt see paragrahw välja jätta, ja 2. rhs. Rei poolt ettepanek paragrahwist välja jätta sõnad: „ja iseäranis niisuguste ettevõtete juures“ ja asemele panna sõnad: „kui neis ettevõtetes aurukatlaid jne.“

Esimesena panen hääletamisele rhs. Tulp'i ettepaneku, sest kui see ettepanek vastu võetakse, siis langeb rhs. Rei ettepanek iseenesest ära. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rhs. Tulp'i ettepanek tagasi lükatud. Et komisjoni aruandja rhs. Rei ettepanekuga on ühinenud, siis ei tule see ettepanek enam hääletamisele, waid panen hääletamisele § 23. ühes tehtud parandusega. (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb):

§ 24. Linna ja maakonna omavalitsused kui ka kaubandus- ja tööstusministeerium on kohustatud nõutamise palweid tähendatud ettevõtete asutamiseks ja tööalustamiseks läbi vaatama ja neile võimalikult kiirendatud korras jaatava wõi eitawa wastuse andma, ettevõtte omanikke mitte üleaste nõudmistega koormama ja üleüldse nende algatusele abiks olema.

A. Tulp (sd.): Selles paragrahwis on öeldud „wõimalikult kiirendatud korras“. Ma paluksin seletust, mis see tähendab.

A. Rei (sd.): Ma arwan selle paragrahwi wõiks välja jätta, sellepärast et siin ei ole mingisugust kindlat tähtaega. Kui paragrahw ainult niipalju ütleb, et peab kiirendatud korras jaatava wõi eitawa wastuse andma, siis ei ole see mitte

seadus, ja sellepärast teen ma ettepaneku see paragrahw välja jätta.

Juhataja J. Westholm: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja W. Tomberg: Eelmisi paragrahwe silmas pidades ei wõi rhs. Rei ettepanekuga mitte ühineda. Selles paragrahwis nimetatud wõimalikult kiirendatud korra all tuleks seda mõista, et palwed peawad läbi waadata wõimalikult kiiresti — kiiremini, kui suurtööstuse juures.

Juhataja J. Westholm: Sõna on faktiliseks märkuseks rahwaesitajal Tulp'il.

A. Tulp (sd.): Komisjoni aruandja seletas, et ta tarwitab siin kiirendatud korda eelmistes paragrahwides tähendatud tähtaegade asemel. Ma arwan, et sarnasel juhtumisel ei wõi kiirendatud korrast juttugi olla.

Aruandja W. Tomberg: Rhs. Tulp ei ole minust mitte õieti aru saanud. Komisjon on tahtnud § 24. öelda, et palwete läbiwaatamine peaks sündima kiiremini, kui suurtööstuse juures.

Juhataja J. Westholm: Rhs. Rei poolt on ettepanek tehtud § 24. välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 24. välja jäetud.

Aruandja W. Tomberg (loeb): C. Wäiketööstuse ettevõtete asutamisest.

§ 25. Wäiketööstuse ettevõtete asutamiseks ei ole mingisugust luba tarwis, neid tuleb ainult linna ehk maakonna omavalitsuses registreerida.

Märkus I. Käsitööstuse asutused, kui neis mitte üle 20 töölise ei tööta, käiwad awamise korras wäiketööstuse alla.

Märkus II. Ehitustööstus käib awamise korras, tööliste arwu peale waatamata, kui temas jõumasinaid ei tarwitata, wäiketööstuse alla.

Juhataja J. Westholm: (Hääletatakse.) § 25. on nähtawa enamusega vastu võetud. (Wahelhüüe: Lõpetame!) Ma kuulen ettepanekut, et koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolek lõpetada. Tehakse ettepane-

kuid järgmise koosoleku aja kohta? (K. Wirma, sd.: Teisipäeval kell 4.) On ettepanek tehtud koosolek pidada teisipäeval kell 4.

A. Rei (sd.): Teen ettepaneku koosolek pidada teisipäeval kell 5, sest nagu kogemused on näidanud, ei tule siis $\frac{3}{4}$ -tunnilisi hiljaksjäämisi ette. Peale selle ei ole praegu ka ruttu eelnõudega.

Juhataja J. Westholm: Kas

Wirma võtab oma ettepaneku tagasi? (K. Wirma, sd.: Jah, ma võtan tagasi.) On üks ettepanek, koosolek pidada teisipäeval kell 5. Kes on selle ettepaneku poolt. (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud.

Järgmine koosolek on seega teisipäeval kell 5. Lõpetan tänase koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu esimees **A. Rei.**

Abiesimees **J. Westholm.**

Abisekretäär **A. Jürman.**